

JURIDISKA FAKULTETEN
vid Lunds universitet

Anders Hilmansson

Avtal anknutna till Internet
- Vilken domstol har jurisdiktion enligt
Bryssel I-förordningen?

Examensarbete
30 högskolepoäng

Michael Bogdan

Internationell privaträtt

Höstterminen 2011

Innehåll

SUMMARY	1
SAMMANFATTNING	2
FÖRKORTNINGAR	3
FÖRKLARINGAR	4
1 INLEDNING	6
1.1 Introduktion	6
1.2 Syfte och problemformulering	6
1.3 Avgränsning	7
1.4 Metod och material	8
1.5 Disposition	9
2 INTERNET	10
2.1 Domännamnsystem	12
2.2 World wide web	12
3 INTERNATIONELL PRIVAT- OCH PROCESSRÄTT AVSEENDE INTERNET	14
4 IDENTIFIKATION PÅ INTERNET	16
4.1 Klientbaserad teknologi	17
4.2 Serverbaserad teknologi	17
5 BRYSSEL I-FÖRORDNINGEN	19
5.1 Jurisdiktion	20
5.2 Problem med hemvist	21
5.2.1 Fysiska personer	21
5.2.2 Juridiska personer	22
6 ARTIKEL 5.1 – FORUM SOLUTIONIS	24
6.1 Artikel 5.1 a)	24

6.2 Artikel 5.1 b)	26
6.2.1 Varor respektive tjänster	26
6.2.2 Leveransorten för varor	28
6.2.3 Utförandeorten för tjänster	29
6.2.4 Reflektion kring uppfyllelseorten i praxis	30
6.3 Artikel 5.1 c)	31
6.4 Tillämplighet vid avtal anknutna till Internet	31
7 ARTIKEL 5.1 OCH AVTAL ANKNUTNA TILL INTERNET	33
7.1 Kategoriseringsproblemet	33
7.2 Uppfyllelseorten enligt artikel 5.1 b)	35
7.3 En lämplig metod	37
7.3.1 Leveransorten	38
7.3.2 Utförandeorten	41
7.3.3 "Skulle ha uppfyllts"	42
7.4 Uppfyllelseorten enligt artikel 5.1 a)	43
8 ARTIKEL 15.1 C)	44
8.1 "Konsumenten"	45
8.2 "Riktat"	46
8.3 "Sådan verksamhet"	47
8.4 Internet - medvetenhet och risker?	49
9 SLUTSATSER	52
9.1 Artikel 5.1	52
9.2 Artikel 15.1 c)	53
KÄLL- OCH LITTERATURFÖRTECKNING	55
RÄTTSFALLSFÖRTECKNING	60

Summary

In case of a dispute regarding a cross-border contract the first question concerns jurisdiction. Within the EU the jurisdiction is regulated in the Brussels Regulation (sv. Bryssel I). The general rule of jurisdiction in this regulation is based upon the domicile of the defendant. Alternative grounds for jurisdiction are provided in article 5.1, regarding contracts in general, and in article 15, regarding consumer contracts specifically. The aim of this essay is to analyse the ambiguities in these two articles. Particularly regarding contracts connected to the Internet.

Article 5.1 Brussels Regulation provides that the court at the place of performance has jurisdiction. The definition of the place of performance is however depending on the categorization of the contract. Is the contract characterized as goods, services or as others within the meaning of the Brussels Regulation? Contracts regarding software which are downloaded via the Internet are especially problematic. The software consists of data which is neither goods nor services. Software which is contained within a physical storage medium, for example a CD, is defined as goods. The question is whether there should be made a difference in definition if the software is downloaded. The writing of the data may constitute a service and may also give rise to intellectual property rights belonging to the creator of the software. A license agreement authorizing the licensee to use the licensed software is neither defined as goods nor services. The definitions of goods, services and others need to be disambiguated by the ECJ (sv. EUD)

The place of performance for goods and services, regardless of physical performance or performance over the Internet, should primarily be established by the contract. Secondly the actual place of performance should be regarded given that this place is consistent with the parties' intentions, as it appears in the contract. In absence of the above mentioned places the domicile of the performer should be decisive for the place of performance. Concerning other contracts than those concerning goods and services, the place of performance is to be determined according to the case law regarding article 5.1 Brussels Convention.

Regarding consumer contracts the courts in the Member State of the consumer's domicile has jurisdiction when article 15 applies. This, however, requires that the person pursuing his trade or profession has directed his activities to the consumer's domicile and that these parties have concluded a contract. Furthermore, it is required that the concluded contract falls within the scope of the directed activities. The conclusion of the direction of a website and the extent of these activities are based upon objective circumstances at the time of the conclusion of the contract. This creates an incitement for the person pursuing his trade or profession to expressly state the direction of his website.

Sammanfattning

När en tvist uppkommer till följd av ett gränsöverskridande avtal uppstår frågan om jurisdiktion. Denna regleras inom EU i Bryssel I-förordningen. Enligt huvudregeln grundas jurisdiktion på svarandens hemvist. Alternativa jurisdiktionsgrunder framgår av artikel 5.1, avseende avtal i allmänhet, och i artikel 15, avseende konsumentavtal. Syftet med denna uppsats är att undersöka oklarheterna i dessa två artiklar. Särskilt vad avser avtal anknutna till Internet.

Enligt artikel 5.1 Bryssel I är domstolen på uppfyllelseorten behörig. Hur uppfyllelseorten bestäms är dock beroende av kategoriseringen av avtalet. Karakteriseras avtalet som vara, tjänst eller annat enligt Bryssel I? Särskild problematik uppstår vid avtal om mjukvara vilket ingåtts och uppfyllts via Internet. Mjukvaran består av data vilket i sig varken utgör vara eller tjänst. Mjukvara på ett fysiskt lagringsmedium, exempelvis en CD, är en vara. Frågan är om åtskillnad bör göras i det fall mjukvaran laddas ner via Internet. Skrivandet av data kan utgöra en tjänst men kan samtidigt leda till immaterialrättsliga rättigheter för upphovsmannen. Dessa rättigheter kan upplåtas genom ett licensavtal vilket varken är vara eller tjänst. Klargörande från EUD gällande vara, tjänst respektive annat krävs.

Uppfyllelseorten för varor och tjänster, oavsett fysisk uppfyllelse eller uppfyllelse via Internet, bör utifrån avgöranden från EUD primärt bestämas av avtalet. Sekundärt bör den faktiska uppfyllelseorten beaktas förutsatt att denna är förenlig med den gemensamma partsviljan i avtalet. I avsaknad av dessa båda orter bör uppfyllarens hemvist tillmätas relevans. För andra avtal än varor och tjänster bestäms uppfyllelseorten enligt den praxis som finns avseende artikel 5.1 Brysselkonventionen.

Avseende konsumenter har domstolen på konsumentens hemvist jurisdiktion om artikel 15 Bryssel I är tillämplig. Tillämpningen förutsätter att en näringsidkare riktar sin verksamhet till konsumentens hemvist, att ett avtal ingåtts mellan dessa parter samt att avtalet ingåtts inom ramen för den riktade verksamheten. Riktningen samt omfattningen av den verksamhet som riktas bedöms utifrån objektiva omständigheter vid avtalets ingående. Detta skapar incitament för näringsidkare att aktivt begränsa sin riktning.

Förkortningar

Bryssel I	Rådets förordning nr 44/2001 av den 22 december 2000 om domstols behörighet och om erkännande och verkställighet av domar på privaträttens område
Brysselkonventionen	1968 års Brysselkonvention om domstols behörighet och om verkställighet av domar på privaträttens område
CISG	United Nations Convention on Contracts for the International Sales of Goods (Wien 1980)
E-handelsdirektivet	Europaparlamentets och Rådets direktiv 2000/31/EG av den 8 juni 2000 om vissa rättsliga aspekter på informationssamhällets tjänster, särskilt elektronisk handel, på den inre marknaden
EGD	Europeiska gemenskapernas domstol (se numera EUD)
EGF	EG-fördraget från 1958 (se numera FEUF)
EU	Europeiska unionen
EUD	Europeiska unionens domstol (EGD som i och med Lissabonfördraget ändrade namn)
FEUF	Fördraget om EU:s funktionssätt (EGF från år 1958 som i och med Lissabonfördraget ändrade namn)
REG	Rättsfallssamling för Europeiska gemenskaperna
REU	Rättsfallssamling för Europeiska unionen
Rom I	Europaparlamentets och rådets förordning nr 593/2008 av den 17 juni 2008 om tillämplig lag för avtalsförpliktelser

Förklaringar

<i>Applikationsprogram</i>	Används inom ramen för denna uppsats för att beskriva tillämpningsprogram vilka använder Internet för att kommunicera.
<i>E-handel</i>	Inom ramen för denna uppsats åsyftas situationer där två personer, fysiska eller juridiska, utväxlar affärsinformation över Internet och där minst en person har ekonomiskt intresse av kommunikationen.
<i>IP</i>	Internet Protocol. Kommunikationsprotokoll som handhar adressering och vägval för datapaket i Internet och andra IP-baserade kommunikationsnät.
<i>IP-adress</i>	Numerisk adress till en dator eller annan utrustning i Internet och i andra IP-baserade kommunikationsnät.
<i>Klient</i>	Beteckning för den dator som efterfrågar service från en server.
<i>Klient-server-modell</i>	Ett sätt att konstruera ett databassystem, eller ett datasystem i allmänhet. Data lagras centralt på en server. En eller flera klienter kommunicerar med servern och hämtar data från denna.
<i>Ladda ner</i>	Kopiera data från en dator till en annan (underordnad) dator, oftast från en server till en klient, för vidare användning eller bearbetning.
<i>Mjukvara</i>	Programvara/datorprogram. Ses i kontrast till hårdvara (datorutrustning).
<i>Online</i>	Direktansluten, det vill säga anslutning som möjliggör direkt eller interaktiv kommunikation.
<i>Protokoll</i>	Regler för hur två datorer ska kommunicera med varandra.

<i>Router</i>	Dator som väljer väg för och vidarebefordrar data i ett datornät.
<i>Skript</i>	Text som innehåller instruktioner eller kommandon till mjukvara.
<i>Server</i>	Dator med ett eller flera serverprogram, det vill säga datorprogram som tillhandahåller gemensamma servicefunktioner i ett datornät, exempelvis datalagring och e-postkommunikation.
<i>Standardmjukvara</i>	Programvara/datorprogram vilket ej är skrivet för ett individuellt behov.
<i>TCP</i>	Transmission Control Protocol. Också kallat Internet suit protocol.
<i>TCP/IP-modell</i>	Modell vilken beskriver den grundläggande kommunikationen via Internet.
<i>Webbadress</i>	Är en teckensträng som unikt identifierar en resurs i webben, t.ex. en webbsida, en bild, en datafil etcetera.
<i>Webbläsare</i>	Datorprogram för hämtning och visning av information via World wide web.
<i>Webbplats</i>	Webbsida eller grupp av sammanlänkade webbsidor som innehåller information om en verksamhet eller ett ämne som har samma utgivare. Termen hemsida (hemsidor) används ofta som synonymt med webbplats fast man uppenbart menar den aktuella webbplatsen i dess helhet, alltså inte bara en sida utan samtliga sidor.
<i>World Wide Web</i>	Applikationsprogram av klient-server-modell vilken utnyttjar Internet för att kommunicera.

1 Inledning

1.1 Introduktion

Idag har över 60 procent av företagen inom EU en webbplats på Internet. Hos större företag är siffran 90 procent. Av hushållen inom EU har över 60 procent tillgång till Internet och 250 miljoner européer använder dagligen Internet.¹ Tjänster och varor förflyttas från den fysiska världen till den digitala och enligt prognoser kommer allt digitalt innehåll att levereras via Internet år 2020. Den digitala inre marknaden hindras dock av att Europa fortfarande är ett lapptäcke av nationella onlinemarknader.² Detta medför att mindre än en tiondel av e-handelstransaktionerna är gränsöverskridande mellan medlemsstaterna. Skälen för detta är dels tekniska och dels juridiska.³ Exempelvis framför konsumenter att de ej är ”(---) säkra på vad de ska göra eller vem de kan vända sig till om de stöter på problem, särskilt när det gäller att lösa tvister med utländska näthandlare”.⁴ För att anpassas till Internets tidsålder kräver den inre marknaden en modernisering.⁵

När en tvist uppkommer till följd av ett gränsöverskridande avtal anknutet till Internet uppstår problem av internationell privat- och processrättslig karaktär. Frågorna som uppkommer berör jurisdiktion, lagval samt erkännande och verkställighet av dom. Den grundläggande frågan rör jurisdiktion. Det vill säga vilken domstol i vilket land och på vilken ort som har den rättsliga befogenheten att skipa rätt och avkunna dom. En granskning av problematiken kring avtal anknutna till Internet bör således ta sin utgångspunkt här. Inom EU regleras frågan om gränsöverskridande jurisdiktion på privaträttens område av Bryssel I. I fråga om Internet är förordningens tillämpning ännu till stor del oklar. Endast gällande konsumentförhållanden framgår uttryckligen tillämplighet vid avtal anknutna till Internet. Denna oklarhet skapar osäkerhet hos både köpare och säljare vilket bidrar till minskad gränsöverskridande handel inom EU. Klargörande av jurisdiktionsfrågan avseende Internet är således ett första steg mot en inom EU fungerande inre digital marknad.

1.2 Syfte och problemformulering

Denna uppsats syftar till att åskådliggöra de oklarheter som existerar avseende jurisdiktion för avtal anknutna till Internet vilka saknar giltigt prorogationsavtal och där parterna är hemmahörande inom EU. För detta

¹ Statistik hämtad från

http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php/Information_society_statistics (2011-11-09) samt KOM(2010)245 slutlig/2 s. 4.

² KOM(2010)245 slutlig/2 s. 6.

³ KOM(2010)245 slutlig/2 s. 11.

⁴ KOM(2009)557 slutlig s. 7.

⁵ KOM(2010)245 slutlig s. 8.

ändamål kommer gällande rätt att beskrivas. Utifrån denna beskrivning kommer oklarheter att påvisas samt analyseras avseende förhållandet till Internet. Inom syftets ram ryms också den avslutande målsättningen att försöka ge klarhet avseende jurisdiktion i Bryssel I. Särskilt vad avser avtal anknutna till Internet.

Med detta syfte i beaktning har jag under författandet av denna uppsats arbetat med följande problemformulering:

- Hur bestäms jurisdiktion enligt Bryssel I-förordningen avseende avtal anknutna till Internet vilka saknar särskild bestämmelse om jurisdiktion?
 - o Vilka anknytningsmoment beaktas?
 - o Vad gäller för konsumentavtal?
 - o Kan jurisdiktionen aktivt påverkas?

1.3 Avgränsning

Denna uppsats behandlar jurisdiktion avseende avtal anknutna till Internet. Till följd av detta ämnes omfattning är vissa avgränsningar nödvändiga. Framställningen behandlar uteslutande frågan om jurisdiktion enligt Bryssel I. De för ämnet relevanta artiklarna i denna förordning är artikel 5.1 samt artikel 15. Dessa artiklar kommer att beskrivas och analyseras. Avseende artikel 5.1 är underpunkten b) av särskilt intresse eftersom denna avser varor och tjänster. Vid behandlingen av det kategoriseringsproblem som finns i denna artikel behandlas i exemplet frågan om mjukvaror. Vad gäller artikel 15 behandlas huvudsakligen artikel 15.1 c) eftersom denna är tillämplig på internetförhållanden. Avsikten är således ej att göra en allmän framställning av Bryssel I. Det bör framhållas att jurisdiktionsfrågan i praktiken ofta är reglerad genom särskilt avtal, prorogationsavtal. Uppsatsen behandlar dock ej dessa situationer. Den för uppsatsen intressanta situationen är istället hur jurisdiktionsfrågan avgörs vid avsaknad av sådan särskild reglering.

I framställningen behandlas enbart frågor om tolkning av artiklarna 5.1 och 15.1 c). Avgöranden från EUD är då av uteslutande relevans varför de separata EU-medlemsstaternas nationella rätt ej kommer att behandlas. Vidare berör uppsatsen teknologi för lokalisering av parterna i avtal på Internet. I detta sammanhang uppstår frågor kring integritet. Dessa avses ej att behandlas inom ramen för denna uppsats.⁶

Uppsatsen behandlar Bryssel I och inte Lugano-, Lugano II-konventionen eller Brysselkonventionen. Vad som framförs inom ramen för denna uppsats kan dock vara av relevans även för dessa konventioner eftersom de uppvisar stora likheter. Anmärkas bör det särskilda förhållande som Danmark har till

⁶ Se N. Doty m.fl., Privacy issues of W3C geolocation API, 2010, s. 6 <http://escholarship.org/uc/item/0rp834wf#page-2> (2011-11-10) samt K.F. King, Personal jurisdiction, Internet commerce, and privacy: The pervasive legal consequences of modern geolocation technologies, 2011, s. 66 http://www.albanylawjournal.org/articles/King_3.pdf (2011-11-10).

Bryssel I. Danmark anses ej som medlemsstat och förordningen är därmed ej direkt tillämplig. Däremot finns idag en parallellkonvention vilken gör Bryssel I indirekt tillämplig på förhållandet mellan övriga EU-medlemsstater och Danmark.⁷

Bryssel I står inför en kommande revidering. De avsedda ändringarna berör ej direkt de för uppsatsen relevanta artiklarna 5.1 och 15.1 c), även om deras tillämpning kan antas komma att öka. Av detta kommer revideringen ej att behandlas i uppsatsen. För det fall ändringarna är av relevans för uppsatsens innehåll förläggs detta till fotnoterna. Det bör poängteras att artikel 5.1 finns kvar i oförändrad form i den kommande revideringen. Dess existens kommer av denna anledning ej att ifrågasättas utan analysen anpassas istället efter detta faktum.

1.4 Metod och material

Uppsatsen är skriven med utgångspunkt i juridisk metod⁸. Med beaktande av denna läggs fokus kring Bryssel I, EUDs tolkning av denna samt relevant doktrin. I de beskrivande delarna av uppsatsen beaktas främst Bryssel I och EUDs avgöranden. För det fall oklarheter finns beaktas doktrin.

Bryssel I:s förhållande till Internet har sedan förordningens tillkomst diskuterats i doktrin. Det finns av denna anledning en hel del skrivet om ämnet. Majoriteten av detta material är emellertid hänförligt till tiden innan flertalet centrala avgöranden från EUD, både gällande artikel 5.1 och 15. Avsikten är således att behandla artiklarna utifrån en Internetaspekt med beaktande av dessa senare avgöranden.

Av de källor som används i uppsatsen bör verken ”European commentaries on private international law: Brussels I Regulation”⁹ samt ”International sale of goods in the conflict of laws”¹⁰ särskilt framhållas eftersom dessa utgjort en stor tillgång vid skrivandet. Verken behandlar i detalj Bryssel I och det senare verket berör särskilt frågan om jurisdiktion vid avtal hänförliga till Internet.

Det bör framhållas att endast material publicerat till och med den 22 november 2011 har beaktats vid skrivandet av denna uppsats.

⁷ Se L. Pålsson, Bryssel I-förordningen jämte Bryssel- och Lugano konventionerna, 2008, s. 21ff. samt M. Bogdan, Svensk internationell privat- och processrätt, 2008, s. 131ff. för en mer utförlig beskrivning av förhållandet mellan Bryssel-, Lugano, Lugano II-konventionen och Bryssel I-förordningen.

⁸ C. Sandgren, Rättsvetenskap för uppsatsförfattare, 2007, s. 37f.

⁹ U. Magnus & P. Mankowski (red.), European commentaries on private international law: Brussels I Regulation, 2007.

¹⁰ J. Fawcett m.fl., International sale of goods in the conflict of laws, 2005.

1.5 Disposition

Uppsatsen inleds med en introduktion där författarens ämnesval motiveras. Denna åtföljs av uppsatsens syfte och övergripande problemformulering. Därefter presenteras avgränsningen av det område som behandlas inom ramen för uppsatsen. Inledningen avslutas sedan med en redogörelse över val av metod och använt material.

I kapitel två redogörs för den grundläggande tekniken för kommunikation via nätverket Internet. Vidare redogörs för vissa applikationsprogram vilka använder Internet för att kommunicera. Den tekniska beskrivningen är basal och syftar till att ge en grundläggande förståelse inför den fortsatta läsningen.

Kapitel tre fortsätter sedan med en kort redogörelse för vad internationell privat- och processrätt är samt varför Internet skapar problem inom detta rättsområde.

Problemen som uppstår gällande Internet har huvudsakligen sin grund i svårigheten att lokalisera och identifiera avtalsparterna i avtal hänförliga till Internet. Av denna anledning beskrivs i det fjärde kapitlet den teknologi som idag finns för att lokalisera datorer vilka är anslutna till Internet.

I nästföljande kapitel fem presenteras Bryssel I. Tillkomsten och de bakomliggande syftena beskrivs. Dessutom behandlas det för förordningen relevanta begreppet hemvist.

Det sjätte kapitlet utgör bakgrunden för analysen av artikel 5.1 Bryssel I. Här redogörs för artikelns tillämpning, dess systematik samt den praxis som idag finns. Särskilt fokuseras på frågan om uppfyllelseorten vilken är grunden för jurisdiktion enligt artikel 5.1.

Analysen av artikel 5.1 och dess förhållande till avtal hänförliga till Internet framförs i kapitel sju. Efter en övergripande diskussion kring oklarheterna gällande kategoriseringen av vara, tjänst och annat följer en diskussion avseende uppfyllelseorten för avtal hänförliga till Internet. Här framförs också den metod vilken författaren anser mest lämplig för bestämmandet av uppfyllelseorten i artikel 5.1 b) Bryssel I.

I kapitel åtta behandlas den särskilda jurisdiktion som finns i artikel 15.1 c) gällande konsumentavtal. Begreppen ”konsument”, ”riktar” och ”sådan verksamhet” analyseras var för sig. Kapitlet avslutas med en kort analys av de praktiska riskerna gällande artikelns tillämplighet.

I det nionde kapitlet avslutas uppsatsen med de slutsatser som framkommit i arbetet. Den i inledningen framförda problemformuleringen besvaras också i detta kapitel i de delar detta är möjligt.

2 Internet

Internet som vi känner det idag har sitt ursprung i ett amerikanskt militärt forskningsprojekt under 1960-talet där avsikten var att koppla samman datorer. Tanken var att ett nätverk av datorer skulle vara mer motståndskraftigt och effektivt än separata datorer. Ett första steg togs genom att forskare vid fyra olika amerikanska universitet lyckades sammankoppla fyra datorer i ett nätverk, kallat ARPANET. Nätverket använde sig av en teknik, kallad pakettransport, med vilken den data som skulle kommuniceras delades upp och skickades i paket. Denna teknik skilde sig från tidigare eftersom den inte krävde en fast upprättad kommunikationsväg mellan sändande och mottagande enhet. Under paketens färd genom nätverket avgjorde varje router som paketen passerade de bäst lämpade vägarna till slutmottagaren. Uppstod problem på vägen omdirigerade routrarna paketen. Hos den mottagande enheten byggdes sedan paketen ihop och skapade därmed en kopia av den avsändande enhetens data.¹¹

För att möjliggöra anslutning av ett större antal datorer krävdes standardisering av tillvägagångssätten med vilka paketen delades, skickades och sattes ihop. För detta utvecklade amerikanska försvarsdepartementet 1972 Transmission Control Protocol/Internet Protocol (TCP/IP). Detta är det grundläggande protokollet för internetkommunikation.¹²

Internetkommunikation beskrivs lämpligast med den så kallade TCP/IP-modellen¹³:

1. *Applikationslagret*
2. *Transportlagret*
3. *Internetlagret*
4. *Länklagret*

I applikationslagret presenteras data i klartext för datoranvändaren genom applikationsprogram, exempelvis File Transfer Protocol (FTP)¹⁴, Simple Mail Transfer Protocol (SMTP)¹⁵ och Hypertext Transfer Protocol

¹¹ P. Beynon-Davies, E-business, 2004, s. 158ff. samt D.T. Britt m.fl., TCP/IP Tutorial and Technical Overview, 2006, s. 10ff.

<http://www.redbooks.ibm.com/redbooks/pdfs/gg243376.pdf> (2011-11-10).

¹² B.M. Leiner m.fl., A brief history of the Internet,

<http://www.isoc.org/internet/history/brief.shtml> (2011-11-10) samt D.T. Britt m.fl., TCP/IP Tutorial and Technical Overview, 2006, s. 12ff.

<http://www.redbooks.ibm.com/redbooks/pdfs/gg243376.pdf> (2011-11-10) s. 1ff.

¹³ P. Beynon-Davies, E-business, 2004, s. 162 samt D.T. Britt m.fl., TCP/IP Tutorial and Technical Overview, 2006, s. 6ff.

<http://www.redbooks.ibm.com/redbooks/pdfs/gg243376.pdf> (2011-11-10).

¹⁴ D.T. Britt m.fl., TCP/IP Tutorial and Technical Overview, 2006, s. 514ff.

<http://www.redbooks.ibm.com/redbooks/pdfs/gg243376.pdf> (2011-11-10).

¹⁵ D.T. Britt m.fl., TCP/IP Tutorial and Technical Overview, 2006, s. 556ff.

<http://www.redbooks.ibm.com/redbooks/pdfs/gg243376.pdf> (2011-11-10).

(HTTP)¹⁶. Dessa protokoll är underordnade TCP/IP och använder TCP/IP för att kommunicera med motsvarande applikationsprogram på andra datorer.¹⁷ När en dator skickar data till en annan dator erhåller transportlagret data från applikationslagret. Dessa data bryts ner i mindre segment enligt TCP, vilket är det vanligaste transportprotokollet för internetkommunikation. Varje segment får information om avsändardatorns IP-adress, hur segmenten åter ska sättas samman samt felsökningsdata.¹⁸ I internetlagret bryts segmenten ner ytterligare i mindre IP-paket, så kallade datagram, vilka alla märks med mottagardatorns IP-adress.¹⁹ Efter internetlagret lämnar paketen användarens dator. Länklagret består av de sträckor IP-paketen färdas mellan routrarna i nätverket. Routrarna mellan avsändare och mottagare erhåller mottagardatorns IP-adress och sänder vidare en kopia av det mottagna paketet på den mest lämpade ruten. Väl framme på mottagardatorn packas paketen upp och sätts ihop enligt omvänd ordning av modellen. Det vill säga IP-paketen sätts ihop till segment vilka i sin tur sätts samman till data vilken i klartext presenteras för mottagaren i applikationslagret. Uppstår problem i transportlagret vid sammansättningen hos mottagardatorn begärs ett nytt IP-paket från avsändardatorn. Detta tillvägagångssätt utgör grunden för all internetkommunikation.²⁰ Med åren har fler och fler nätverk bildats och kopplats samman varför Internet idag snarast kan liknas vid ett nätverk av nätverk.²¹

För att IP-paketen ska komma fram till rätt slutdestination adresseras samtliga med en IP-adress. Detta är en unik sifferkombination som tilldelas varje enhet som kan kommunicera via Internet. Nuvarande IP version 4 (32-bit) består av fyra nummerserier mellan 0 till 255.²² Även om en dator kan ha en fast IP-adress är detta inte alltid fallet. Vad gäller privata hushåll är det exempelvis vanligt att datorn slumpartat tilldelas en IP-adress av hushållets internetleverantör.²³ Till följd av sifferkombinationernas begränsning och det ökande internetanvändandet i världen införs för närvarande en ny standard IP version 6 (128-bit), vilken består av åtta nummerserier.²⁴

¹⁶ D.T. Britt m.fl., TCP/IP Tutorial and Technical Overview, 2006, s. 605ff. <http://www.redbooks.ibm.com/redbooks/pdfs/gg243376.pdf> (2011-11-10).

¹⁷ D.T. Britt m.fl., TCP/IP Tutorial and Technical Overview, 2006, s. 9ff. <http://www.redbooks.ibm.com/redbooks/pdfs/gg243376.pdf> (2011-11-10).

¹⁸ D.T. Britt m.fl., TCP/IP Tutorial and Technical Overview, 2006, s. 149ff. <http://www.redbooks.ibm.com/redbooks/pdfs/gg243376.pdf> (2011-11-10).

¹⁹ D.T. Britt m.fl., TCP/IP Tutorial and Technical Overview, 2006, s.98ff. <http://www.redbooks.ibm.com/redbooks/pdfs/gg243376.pdf> (2011-11-10).

²⁰ D.T. Britt m.fl., TCP/IP Tutorial and Technical Overview, 2006, s.7ff. <http://www.redbooks.ibm.com/redbooks/pdfs/gg243376.pdf> (2011-11-10).

²¹ B.M. Leiner m.fl., A brief history of the Internet, <http://www.isoc.org/internet/history/brief.shtml> (2011-11-10).

²² D.T. Britt m.fl., TCP/IP Tutorial and Technical Overview, 2006, s. 68ff. <http://www.redbooks.ibm.com/redbooks/pdfs/gg243376.pdf> (2011-11-10).

²³ P. Beynon-Davies, E-business, 2004, s. 163.

²⁴ SOU 2003:59 s. 39.

2.1 Domännamnsystem

Eftersom IP-adresser för de flesta är svåra att komma ihåg har ett domännamnsystem (DNS) införts. Detta system är ett applikationsprogram vilken skapar bättre användarvänlighet för användaren i applikationslaget. Med DNS översätts IP-adressen till olika domäner.²⁵ Exempelvis har servern där Juridicums webbplats lagras IP-adressen 130.235.1.162 och domännamnet jur.lu.se. Domännamn är hierarkiskt uppbyggda vari det sista utgör toppdomänen²⁶, .se i exemplet. Hierarkin gör att de IP-paket som skickas hänvisas till en server med information om toppdomänen .se, därefter skickar denna server vidare paketet till en server med information om underdomänen .lu. På så sätt behöver ingen server ha all information lagrad utan det är tillräckligt att den har hänvisningar till var viss information finns. Det är särskilda servrar som innehar information om domännamnsystem.²⁷ Tidigare fanns viss reglering gällande bruket av toppdomäner, exempelvis var .se avsedd för svenska webbplatser. Sedan 2003 har dock denna reglering luckrats upp.²⁸ Utöver nationella toppdomäner finns också generiska toppdomäner. Dessa är i princip avsedda att beskriva den verksamhet som bedrivs under toppdomänen, exempelvis var initialt .com avsedd för kommersiella aktörer.²⁹

2.2 World wide web

I dagligt tal används ofta Internet och World wide web (webben) som synonymer. Detta är dock ej en korrekt användning. Internet är nätverkets grundläggande struktur och funktion medan webben är ett applikationsprogram av klient-server-modell vilken utnyttjar Internet för att kommunicera.

Förenklat kan webben beskrivas som ett stort antal sammanlänkade dokument vilka lagras på servrar runt om i världen. Med hjälp av en webbläsare kan en dator, klienten, få tillgång till och läsa dessa dokument. I många fall finns likadana dokument på flera servrar för att öka antalet klienter vilka kan ta del av dokumentet. Klienten och servern kommunicerar med ett särskilt protokoll, Hypertext Transfer Protocol (HTTP), via Internet.

²⁵ P. Beynon-Davies, E-business, 2004, s. 164, se SOU 2003:59 s. 39ff. samt D.T. Britt m.fl., TCP/IP Tutorial and Technical Overview, 2006, s. 327ff.
<http://www.redbooks.ibm.com/redbooks/pdfs/gg243376.pdf> (2011-11-10).

²⁶ Se SOU 2003:59 s. 42.

²⁷ D.T. Britt m.fl., TCP/IP Tutorial and Technical Overview, 2006, s. 426ff.
<http://www.redbooks.ibm.com/redbooks/pdfs/gg243376.pdf> (2011-11-10).

²⁸ Jfr http://web.unc.se/download/45/allmannavillkor_030124.pdf (2011-11-20).

²⁹ SOU 2003:59 s. 42.

Kommunikationen sker i följande fyra steg:³⁰

1. *Klienten upprättar kontakt med servern*
2. *Klienten skickar en förfrågan till servern*
3. *Servern svarar klienten*
4. *Servern avbyter kontakten*

Klienten efterfrågar således viss information och servern förser klienten med denna information. Dokumenten som skickas är skrivna i Hypertext Markup Language (HTML), vilket bestämmer hur materialet ska presenteras i applikationslagret hos klienten. HTML möjliggör också länkning mellan dokumenten. En webbplats är ett antal HTML-dokument vilka är sammanlänkade. Det är denna länkning som medför uppfattningen att man rör sig runt på webben.³¹ För att komma åt en viss webbplats används webbadresser. En sådan adress består huvudsakligen av två komponenter, dels kommunikationsprotokollet och dels domännamnet. Således har Juridicums webbplats webbadressen <http://www.jur.lu.se>.³²

³⁰ P. Beynon-Davies, E-business, 2004, s. 174ff. samt D.T. Britt m.fl., TCP/IP Tutorial and Technical Overview, 2006, s. 601ff.

<http://www.redbooks.ibm.com/redbooks/pdfs/gg243376.pdf> (2011-11-10).

³¹ P. Beynon-Davies, E-business, 2004, s. 176f. samt D.T. Britt m.fl., TCP/IP Tutorial and Technical Overview, 2006, s. 605ff.

<http://www.redbooks.ibm.com/redbooks/pdfs/gg243376.pdf> (2011-11-10).

³² P. Beynon-Davies, E-business, 2004, s. 164.

3 Internationell privat- och processrätt avseende Internet

Vid rättsförhållanden med internationella element uppstår frågor av internationell privat- och processrättslig karaktär.³³ Frågorna som uppstår avser jurisdiktion, lagval, erkännande och verkställbarhet. Till skillnad från vad namnet antyder utgör den internationella privat- och processrätten inget självständigt tillämpningsbart internationellt regelverk. Istället är den internationella privat- och processrätten en del av varje lands nationella rätt.³⁴ Det är således domstolslandets egna rätt som avgör exempelvis frågan om jurisdiktion, det vill säga om domstolen har behörighet att avgöra tvisten. Den internationella privat- och processrätten utgör inte materiell rätt med vilken domstolen kan avgöra tvistefrågan utan har snarast en ”övervägande formell karaktär: det rör sig inte om regler om ’verkligheten’, utan om juridik om juridiken, lagar om tillämpliga lagar”.³⁵ Grundtanken inom den internationella privat- och processrätten är att landet med den ”starkast naturliga anknytningen” till rättsförhållandet är bäst lämpat att avgöra eventuellt uppkomna tvister.³⁶ Inom EU har stora ansträngningar gjorts för att harmonisera medlemsstaternas internationella privat- och processrätt.³⁷

En stat är suverän inom sitt eget territorium. Suveräniteten innefattar såväl legislativ jurisdiktion, makten att lagstifta, som judikativ jurisdiktion, makten att utöva domsrätt.³⁸ Inom folkrätten finns ingen begränsning vad avser ett lands civilrättsliga jurisdiktion. Dock följer av mellanstatliga överenskommelser vissa begränsningar. Det är dessa begränsningar som till stor del kommer till uttryck i den internationella privat- och processrätten.³⁹

Jurisdiktion är starkt anknuten till ett lands geografiska territorium. Vad avser Internet finns dock inga geografiska gränser. IP-paketen som färdas genom nätverket behandlas inte annorlunda av den anledningen att de korsar länder, hav och kontinenter.⁴⁰ Den enda påverkan som sker är att

³³ M. Bogdan, Svensk internationell privat- och processrätt, 2008, s. 25.

³⁴ M. Bogdan, Svensk internationell privat- och processrätt, 2008, s. 23.

³⁵ M. Bogdan, Svensk internationell privat- och processrätt, 2008, s. 26.

³⁶ M. Bogdan, Svensk internationell privat- och processrätt, 2008, s. 33.

³⁷ Insolvensförordningen, Rom I- förordningen, Rom II-förordningen, Rom III-förordningen, Bryssel I-förordningen, Bryssel II- förordningen m.fl.. För fler exempel se U. Magnus i U. Magnus & P. Mankowski (red.), *European commentaries on private international law: Brussels I Regulation*, 2007, s. 10.

³⁸ Se M. Dixon, *Textbook on international law*, 2007, s. 142ff. samt U. Linderfalk i U. Linderfalk (red.), *Folkrätten i ett nötskal*, 2006, s. 15ff.

³⁹ U. Linderfalk i U. Linderfalk (red.), *Folkrätten i ett nötskal*, 2006, s. 38f. samt P. Wautelet i P. J. Slot & M. Bulterman (red.), *Globalisation and jurisdiction*, 2004, s. 55ff.

⁴⁰ B. Oren, *Jurisdiction over cross-border wrongs on the Internet*, 2005, s. 590.

kommunikationen förlängs med någon millisekund.⁴¹ Det är gränslösheten, svårigheten att placera handlingen samt att lokalisera och identifiera parterna till en viss geografisk plats som gör rättshandlingar på Internet problematiska.⁴² ”The Internet has no territorial boundaries. Not only is there perhaps ’no there there’, the ’there’ is everywhere there is Internet access”, som det mycket träffande formulerades i ett mål rörande internetjurisdiktion i USA.⁴³ Påståenden har tidigare gjorts att Internet utgör en oreglerad virtuell värld, benämnd cyberspace, i vilken regler för den fysiska världen inte gäller.⁴⁴ Nuförtiden är de flesta inom doktrinen däremot av den uppfattningen att Internet är anknutet till den fysiska världen. Däremot råder ingen konsensus kring hur det är anknutet.⁴⁵ Potentiellt finns risken, vilket citatet visar, att bli stämd varsomhelst i hela världen där Internet är tillgängligt, ”’There’ is everywhere there is Internet access”.⁴⁶

⁴¹ D.J.B Svantesson, *Private international law and the Internet*, 2007 s. 32f.

⁴² J. Fawcett m.fl., *International sale of goods in the conflict of laws*, 2005, s. 495ff. samt C. Reed, *Internet Law: Text and Materials*, 2004, s. 187 ff.

⁴³ *Digital Equipment Corporation v. Altavista Technology Inc*, 960 F.Supp. 457 D.Mass 1997.

⁴⁴ C. Reed, *Internet Law: Text and Materials*, 2004, s. 218ff. samt T. Schultz, *Carving up the Internet: Jurisdiction, legal orders, and the private/public international law interface*, 2008, s. 802f.

⁴⁵ O. Bigos, *Jurisdiction over cross-border wrongs on the Internet*, 2005, s. 590.

⁴⁶ Jfr. *Digital Equipment Corporation v. Altavista Technology Inc*, 960 F.Supp. 457 D.Mass 1997.

4 Identifikation på Internet

Problematiken avseende jurisdiktion på Internet beror till stor del på oklarheten kring vem som är slutmottagare på andra sidan nätverket.⁴⁷ Hade båda parter varit identifierade skulle handlingar på Internet inte skilt sig särskilt från sådana företagna i den fysiska världen. I dagsläget finns dock inget sätt att exakt identifiera personen på andra sidan Internet. På senare år har emellertid framkommit metoder vilka kan ge en kvalificerad gissning av vem personen på andra sidan kan vara. Idag är det möjligt att lokalisera datorer geografiskt på sätt som för ett knappt decennium sedan ansågs omöjligt.⁴⁸ Den geografiska positionen av en slutmottagare kan vara av intresse för ägaren av en webbplats i flera hänseenden, exempelvis för att anpassa innehållet efter mottagaren, begränsa tillgänglighet av visst material, bedrägeriförebyggande samt för att kartlägga trafiken på webbplatsen.⁴⁹ Redan idag tillämpas dessa metoder i stor utsträckning. För att exemplifiera använder jag mig av webbplatsen för Google⁵⁰. Skrivs webbadressen www.google.com i webbläsaren på en dator på Juridicum tillhandahålls den svenska webbplatsen med toppdomänen .se. Skrivs sedan ”restaurang” i webbplatsens sökfunktion blir resultatet, med undantaget av fåtalet sponsrade länkar, restauranger i Lund vilka är belägna inom 1 kilometers radie från Juridicum.⁵¹ För webbplatsen är alltså besökarens position redan initialt känd. Allt detta har att göra med geolocation.

Geolocation teknologi möjliggör identifikation av en slutmottagares geografiska lokalisering.⁵² Denna teknologi kan indelas i två huvudkategorier, klientbaserad (*client-side*) och serverbaserad (*server-side*). Eftersom dessa huvudkategoriers metoder för att bestämma den geografiska lokaliseringen skiljer sig kommer de att redogöras separat.

⁴⁷ C. Reed, *Internet Law: Text and Materials*, 2004, s. 140ff.

⁴⁸ D.J.B Svantesson, *Private international law and the Internet*, 2007 s. 321f. samt J. Goldsmith & T. Wu, *Who controls the Internet: Illusions of a borderless world*, 2006, s. 60ff.

⁴⁹ K.F. King, *Personal jurisdiction, Internet commerce, and privacy: The pervasive legal consequences of modern geolocation technologies*, 2011, s. 73ff.
http://www.albanylawjournal.org/articles/King_3.pdf (2011-11-10).

⁵⁰ Google är ett internetföretag vilket tillhandahåller en sökmotor på Internet.

⁵¹ *Jfr Digital Envoy, Inc. v. Google, Inc.*, 370 F. Supp. 2d 1025, 1029 (N.D. Cal. 2005).

⁵² D.J.B Svantesson, *Private international law and the Internet*, 2007, s. 321ff. samt K.F. King, *Geolocation and Federalism on the internet: Cutting Internet Gambling's Gordian Knot*, 2010, s. 58 <http://www.stlr.org/cite.cgi?volume=11&article=2> (2011-11-10).

4.1 Klientbaserad teknologi

Klientbaserad teknologi använder sig av ett skript hos klienten, det vill säga på användarens egen dator⁵³, ofta inkorporerat i webbläsaren. Med hjälp av Global Positioning System (GPS) eller genom att triangulera trådlösa nätverks master lokaliserar skriptet på ett mycket precist sätt klienten geografiskt.⁵⁴ Närhelst en webbplats begär klientens lokalisering förfrågas datoranvändaren och informationen lämnas ut. Den information som kan tillhandahållas är longitud, latitud och i vissa fall altitud. Tillhandahållandet kan antingen ske en gång eller upprepat. I det senare fallet möjliggörs information om klientens förflyttning.⁵⁵ I dagsläget begränsas teknologin av det faktum att datorer generellt saknar GPS och att därmed den något mindre precisa trianguleringen av nätverksmaster istället tillämpas.⁵⁶ Den kommande standarden för webbplatser HTML 5 möjliggör funktionen. Genom att använda funktionen kan tillhandahållare av webbplatser lokalisera klienterna.⁵⁷ För att exemplifiera utgår vi från att en datoranvändare sitter på trappen till entrén på Juridicum. Besöks en webbplats genom en webbläsare som stödjer funktionen lokaliserar datorn till Stora Gråbrödersgatan 18, 222 22 Lund, Sverige.⁵⁸ Med andra ord en felmarginal på cirka 30 meter.

4.2 Serverbaserad teknologi

Till skillnad från den klientbaserade teknologin, där det är användarens egen dator som lokaliserar, sker lokalisering med serverbaserad teknologi oberoende av användarens vetskap. Den serverbaserade teknologin bygger på det faktum att all internetkommunikation sker med IP-paket vilka inte bara adresserar mottagaren utan även innehåller avsändarens IP-adress. Även om IP-adresser inte motsvarar en geografisk plats i den fysiska världen har de vissa indicier för vilken geografisk plats de kan vara anknutna till. Utifrån detta har stora databaser sammansatts vilka innehåller

⁵³ Kan även vara annan trådlös enhet exempelvis mobiltelefon vilken har GPS-chip eller tillgång till trådlöst nätverk anslutet till internet – K.F. King, Personal jurisdiction, Internet commerce, and privacy: The pervasive legal consequences of modern geolocation technologies, 2011, s. 66ff. http://www.albanylawjournal.org/articles/King_3.pdf (2011-11-10) samt Geolocation API Specification http://www.w3.org/TR/geolocation-API/#api_description (2011-10-14).

⁵⁴ N. Doty m.fl., Privacy issues of W3C geolocation API, 2010, s. 12 <http://escholarship.org/uc/item/Orp834wf#page-2> (2011-11-10).

⁵⁵ N. Doty m.fl., Privacy issues of W3C geolocation API, 2010, s. 6 <http://escholarship.org/uc/item/Orp834wf#page-2> (2011-11-10).

⁵⁶ K.F. King, Personal jurisdiction, Internet commerce, and privacy: The pervasive legal consequences of modern geolocation technologies, 2011, s. 66 http://www.albanylawjournal.org/articles/King_3.pdf (2011-11-10).

⁵⁷ Se Geolocation API specifications, <http://www.w3.org/TR/geolocation-API/> (2011-11-20).

⁵⁸ Testet genomfördes med <http://merged.ca/iphone/html5-geolocation> (2011-11-19).

Lokaliseringen presenteras här genom GoogleMaps istället för genom longitud och latitud.

uppgifter om vilken IP-adress som har vilken geografisk anknytning.⁵⁹ Utifrån Google-exemplet ovan kan processen beskrivas som följer. Efter att ha fyllt i webbadressen i webbläsaren upprättas kontakt med servern och en förfrågan skickas. När servern får förfrågan av klienten vidarebefordras klientens IP-adress till tillhandahållaren av en databas för geolocation. Utifrån den information som finns i databasen ges sedan en kvalificerad gissning av var besökaren är lokaliserad geografiskt.⁶⁰ I exemplet indikerar 130.235.1.163 att besökaren befinner sig i Sverige, i Lund samt på Lunds Universitets nätverk.⁶¹ Utifrån denna information väljer sedan Google att för besökaren presentera dess svenska version av webbplatsen med restauranger i närheten av Lunds Universitets nätverk.

Problemet med serverbaserad teknologi är att det kan uppstå stora felmarginaler. Detta beror på dels felaktiga kopplingar till den fysiska världen samt dels kringgående av teknologin. Anledningen till att det uppstår felaktiga kopplingar beror på att databaserna för geolocation bygger på indicier att en viss IP-adress är hänförlig till en viss geografisk plats. Är indicierna felaktiga blir också IP-adressen felaktigt hänförlig till den geografiska platsen. Således varierar lokaliseringens tillförlitlighet av de bakgrundsfakta tillhandahållaren av databasen har inhämtat. Desto mer specifik lokalisering som önskas desto större risk för felmarginal. Ytterligare en variabel till felmarginal är risken för kringgående. Det finns flertalet sätt att kringgå teknologin, exempelvis via anonymiseringstjänster eller proxyservrar. I huvudsak går dessa kringgåenden ut på att klienten i sin kontakt med servern använder ett mellansteg. Hos servern mottas IP-adressen från mellansteget varför servern antar att klienten är lokaliserad hos mellansteget. Trots svårigheterna med att bedöma träffsäkerheten utlovar tillhandahållarna av serverbaserad teknologi stor träffsäkerhet även avseende mer precis lokalisering än ett visst land.⁶²

⁵⁹ D.J.B Svantesson, *Private international law and the Internet*, 2007, s. 321ff. samt K.F. King, *Personal jurisdiction, Internet commerce, and privacy: The pervasive legal consequences of modern geolocation technologies*, 2011, s. 66
http://www.albanylawjournal.org/articles/King_3.pdf (2011-11-10).

⁶⁰ D.J.B. Svantesson, *How does the accuracy of geo-location technologies affect the law*, 2008, s. 12f.

⁶¹ Testet gjordes gratis via webbplatsen <http://whatismyipaddress.com/ip/130.235.1.162> (2011-10-14).

⁶² D.J.B Svantesson, *Private international law and the Internet*, 2007, s. 324ff.

5 Bryssel I-förordningen

Inom EU finns regleringar vilka har till syfte att harmonisera frågor av internationell privat- och processrättslig karaktär mellan medlemsstaterna.⁶³ En fungerande inre marknad som tillåter fri rörlighet för varor, kapital, tjänster och personer förutsätter i stor utsträckning ett rättsligt samarbete.⁶⁴ Bryssel I reglerar för detta ändamål jurisdiktion samt erkännande och verkställighet av domar på privaträttens område. Avseende jurisdiktion syftar förordningen till att för medlemsstaterna skapa enhetliga anknyningsgrunder vilka i sin tur skapar förutsebar jurisdiktion. Grundtanken är att den svarande ska kunna förutse i vilken medlemsstat denna kan stämmas. Bryssel I antogs den 22 december 2000 med artikel 65 EGF⁶⁵ och syftar till att utveckla ett rättsligt samarbete i civilrättsliga frågor som har gränsöverskridande följder vad avser jurisdiktion, erkännande och verkställighet av domstolsavgöranden mellan medlemsstaterna. Förordningen bygger på den äldre Brysselkonventionen varför stor del av konventionens praxis är relevant för tolkningen av förordningen.⁶⁶

Förordningens tillämplighetsområde omfattar internationella rättsförhållanden⁶⁷ på privaträttens område, vilket framgår av artikel 1. Privaträttens område är ett autonomt⁶⁸ begrepp som tolkas av EUD.⁶⁹ Vid en autonom tolkning beaktar EUD ingen enskild medlemsstats nationella rätt utan istället beaktas i första hand syftet, tillkomsten och systematiken av Bryssel I och i andra hand de allmänna principer som kan härledas ur medlemsstaternas nationella rättsordningar som helhet.⁷⁰ Vissa uttryckliga undantag avseende privaträttens område framförs i artikel 1.1. I den följande framställningen kommer varken artikel 1 eller dess tolkning att behandlas närmare.

⁶³ Se U. Magnus i U. Magnus & P. Mankowski (red.), *European commentaries on private international law: Brussels I Regulation*, 2007, s. 10.

⁶⁴ L. Pålsson, *Bryssel I-förordningen jämte Bryssel- och Lugano konventionerna*, 2008, s. 21 samt U. Magnus i U. Magnus & P. Mankowski (red.), *European commentaries on private international law: Brussels I Regulation*, 2007, s. 7.

⁶⁵ Numera art 81 FEUF.

⁶⁶ U. Magnus i U. Magnus & P. Mankowski (red.), *European commentaries on private international law: Brussels I Regulation*, 2007, s. 7 samt 31. Brysselkonventionen är också relevant i vissa särskilda situationer, se M. Bogdan, *Concise introduction to EU private international law*, 2006, s. 35.

⁶⁷ Se P. Jenard, *Report on the Convention on jurisdiction and the enforcement of judgements in civil and commercial matters signed at Brussels, 27 September 1968*, 1979, s. 8 samt J. Fawcett m.fl., *International sale of goods in the conflict of laws*, 2005, s. 16 samt P. Rogerson i U. Magnus & P. Mankowski (red.), *European commentaries on private international law: Brussels I Regulation*, 2007, s. 48.

⁶⁸ U. Magnus i U. Magnus & P. Mankowski (red.), *European commentaries on private international law: Brussels I Regulation*, 2007, s. 31ff.

⁶⁹ Se C-172/91 Sonntag, C-292/05 Lechouritou samt B. Hess m.fl., *The Brussels I Regulation 44/2001 – Application and enforcement in the EU*, 2008, s. 22ff.

⁷⁰ L. Pålsson, *Bryssel I-förordningen jämte Bryssel- och Lugano konventionerna*, 2008, s. 41.

5.1 Jurisdiktion

Kapitel två i Bryssel I behandlar frågan om jurisdiktion. Det är den nationella domstolen som avgör denna fråga. Jurisdiktion enligt förordningen delas upp i allmän⁷¹, speciell⁷² och exklusiv⁷³. Det bör framhållas att förordningen endast föreskriver att den nationella domstolen självmant måste beakta andra omständigheter än de åberopade av parterna när svaranden ej går i svaromål samt när tvisten är av exklusiv natur.⁷⁴ Artikel 2 innehåller huvudregeln för jurisdiktion vilken framför svarandens hemvist som domstolen där käranden skall väcka talan (*actor sequitur forum rei*). Detta gäller oberoende av svarandens nationalitet. Artikel 1 förutsätter för sin tillämplighet att svarandens hemvist är placerad i en medlemsstat. Krav på kärandens hemvist ställs dock ej här.⁷⁵ Det bör framhållas att en behörig nationell domstol inte kan avstå sin behörighet för att denna anser det finnas en mer lämplig domstol (*forum non conveniens*).⁷⁶

Vad avser begreppet hemvist finns för juridiska personer en autonom definition i artikel 60 Bryssel I:

1. Vid tillämpningen av denna förordning skall ett bolag eller annan juridisk person anses ha hemvist i orten för dess
 - a) stadgeenliga säte, eller
 - b) huvudkontor, eller
 - c) huvudsakliga verksamhet(---).

Uppfylls flera av dessa punkter i olika länder blir resultatet konkurrerande jurisdiktion. Käranden får då själv välja att stämma i en av de domstolar där den juridiska personen anses ha hemvist.⁷⁷ Fysiska personer, å andra sidan, har ingen autonom definition av begreppet hemvist i förordningen. Enligt artikel 59 ska den nationella domstolen istället tillämpa sin nationella rätt för att bestämma om hemvist i medlemsstaten föreligger. Anses den fysiska personen ej ha hemvist i detta land ska domstolen, för denna bedömning, istället tillämpa den nationella rätten i den medlemsstat där svaranden påstås ha sin hemvist.

Bryssel I erbjuder också alternativa jurisdiktionsgrunder vilka käranden kan välja att tillämpa istället för svarandens hemvist. Detta framgår av bland annat artikel 3. Dessa alternativa grunder anses motiverade av situationer vilka gör huvudregeln mindre lämplig, till följd av tvistens art eller partsautonomin. Generellt bygger dessa på en ”nära koppling mellan domstolen och tvisteföremålet” eller är de en följd av krav på att ”underlätta

⁷¹ Se Kapitel II Avsnitt 1 Bryssel I.

⁷² Se Kapitell II Avsnitt 2-5 Bryssel I.

⁷³ Se Kapitel II Avsnitt 6 Bryssel I.

⁷⁴ L. Pålsson, Bryssel I-förordningen jämte Bryssel- och Lugano konventionerna, 2008, s. 91 samt se artikel 24-26 Bryssel I. Jfr P. Stone, EU private international law, 2011, s. 78.

⁷⁵ C-412/98 Group Josi, se dock förslaget i KOM 2010 (748) s. 3, 8 samt 23.

⁷⁶ C-281/01 Owusu p. 45.

⁷⁷ L. Pålsson, Bryssel I-förordningen jämte Bryssel- och Lugano konventionerna, 2008, s. 101ff.

rättskipningen”. Samtliga anses de uppfylla kravet på förutsebarhet vilket är grundläggande i Bryssel I.⁷⁸ Eftersom svarandens hemvist är den allmänna principen för jurisdiktion i Bryssel I bör de alternativa jurisdiktionsgrunderna ej tolkas så att de bygger på kärandens hemvist, frånsatt när detta är avsikten.⁷⁹

Den första artikeln avseende speciell jurisdiktion är artikel 5. Artikelns första punkt berör inomobligatoriska förhållanden. I dess funktion som alternativ jurisdiktionsgrund förutsätter artikel 5 tillämplighet av artikel 2 och kan därmed ej skapa jurisdiktion i samma medlemsstat som den senare. Detta framgår av formuleringen ”kan väckas i en annan medlemsstat”.⁸⁰ Artikel 5 är ett undantag till huvudregeln i artikel 2 varför denna bör tolkas restriktivt.⁸¹ Avseende inomobligatoriska förhållanden där ena parten är konsument finns en särskild reglering i artikel 15.

5.2 Problem med hemvist

5.2.1 Fysiska personer

Begreppet hemvist är centralt i Bryssel I eftersom huvudregeln för jurisdiktion bygger på begreppet. För bestämmandet av fysiska personers hemvist hänvisas domstolen till den nationella rätten.⁸² Detta tillvägagångssätt tycks i praktiken ej skapa problem. Definitionen av begreppet skiljer sig dock från land till land varför frågan kan ställas om en harmoniserad definition av begreppet hade varit att föredra.⁸³ Lämpligen hade sådan definition gjorts mot bakgrund av begreppet vanlig vistelseort vilket används i Bryssel II, Rom I och Rom III.⁸⁴ Indikationer på en sådan förändring föreligger dock ej varför hemvist för fysiska personer även i fortsättningen kommer att bedömas utifrån nationella rätt enligt artikel 59.1 Bryssel I (*lex fori*).⁸⁵

Det bör framhållas att hänvisningen till nationell rätt bör kunna skapa konkurrerande jurisdiktion i det fall att den fysiska personen uppfyller de nationella kraven för hemvist i mer än en medlemsstat. I sådant fall har

⁷⁸ Ingress p. 11-12 Bryssel I.

⁷⁹ 32/88 Six Constructions p. 13f., C-220/88 Dumez p. 19, C-433/01 Blijdenstein p. 25.

⁸⁰ P. Mankowski, Commercial agents under european jurisdiction rules, 2008, s. 29 samt P. Mankowski i U. Magnus & P. Mankowski (red.), European commentaries on private international law: Brussels I Regulation, 2007, s. 93.

⁸¹ 33/78 Somafer p. 7, 189/87 Kalfelis p. 8, C-26/91 Handte p. 14 och C-256/00 Besix p. 54. Se dock annorlunda i C-27/02 Engler p. 48.

⁸² L. Pålsson, Bryssel I-förordningen jämte Bryssel- och Lugano konventionerna, 2008, s. 99 - kollisionregeln valdes till följd av svårigheterna att anta ett gemensamt begrepp.

⁸³ B. Hess m.fl., The Brussels I Regulation 44/2001 – Application and enforcement in the EU, 2008, s. 51f.

⁸⁴ P. Vlas i U. Magnus & P. Mankowski (red.), European commentaries on private international law: Brussels I Regulation, 2007, s. 700.

⁸⁵ KOM (2010) 748 s. 50.

käranden valmöjligheten att välja var denna stämmer in.⁸⁶ Att den fysiska personen ingått ett avtal på Internet är ej relevant för bedömningen.⁸⁷ Däremot kan självklart svårigheter med att identifiera den fysiska personen följa av det faktum att avtalet ingåtts på Internet. Förslagsvis kan geolocation teknologi användas för denna identifiering. Trots att personen identifierats och lokaliserats kan problem dock kvarstå avseende bedömningen var denna har hemvist. Kan den aktuella hemvisten ej fastställas och saknas bevis för att svaranden faktiskt har hemvist utanför EU har de nationella domstolarna där svaranden senast hade hemvist jurisdiktion.⁸⁸

5.2.2 Juridiska personer

Juridiska personer har hemvist på orten för dess stadgeenliga säte, huvudkontor eller huvudsakliga verksamhet. I dagsläget finns ingen praxis avseende artikel 60 varför den exakta innebörden av dessa begrepp ännu måste anses oklar. Avseende stadgeenligt säte och huvudkontor torde dessa i praktiken inte skapa särskilda tolkningsproblem.⁸⁹ Det bör framhållas att E-handelsdirektivet ställer krav på att personer, såväl fysiska som juridiska, vilka tillhandahåller informationssamhällets tjänster ger information om namn, adress, e-postadress och var denna eventuellt är registrerad. Informationssamhället tjänster kan antas motsvara ”varje aktivitet som utförs online och har ett ekonomiskt värde som berörs”.⁹⁰ Denna information kan vara relevant också för bedömningen av fysiska personers hemvist.

Vad avser begreppet huvudsaklig verksamhet tycks hemvistbedömningen vara mer problematisk. Enligt Brysselkonventionen skulle juridiska personers hemvist bestämmas med domstolens nationella rätt. För att slippa hänvisningen till nationell rätt infördes artikel 60 i Bryssel I. Vid införandet framfördes varken hur stadgeenliga säte, huvudkontor eller huvudsakliga verksamhet skulle tolkas. Emellertid framfördes att de tre rekvisiten motsvarade de som finns i artikel 48 EGF.⁹¹ Till följd av detta har i doktrin föreslagits en tolkning av artikeln med beaktande av artikel 48 EGF. Denna uppfattning är dock ej homogen. Trots att en jämförelse tar sin utgångspunkt i artiklarnas bakomliggande syfte skiljer sig tolkningarna åt. Detta är en följd av att inte heller de bakomliggande syftena är klara. Etableringsfriheten i artikel 48 EGF är fördelaktig för den juridiska personen. Den juridiska personen vill omfattas varför artikeln syftar till att vara inkluderande. Vad däremot avser artikel 60 Bryssel I medför omfattning nackdelen att jurisdiktion kan uppstå i en domstol i ett land i vilket den juridiska personen

⁸⁶ L. Pålsson, Bryssel I-förordningen jämte Bryssel- och Lugano konventionerna, 2008, s. 100f.

⁸⁷ P. Lindskoug, Domsrätt och lagval vid elektronisk handel, 2004, s. 44f.

⁸⁸ C-327/10 Hypoteční banka p. 55, det aktuella målet rörde konsument men bör ej begränsas av detta faktum.

⁸⁹ Se U. Maunsbach, Svensk domstols behörighet vid gränsöverskridande varumärkestvister – särskilt om Internetrelaterade intrång, 2005, s. 120.

⁹⁰ P. Lindskoug, Domsrätt och lagval vid elektronisk handel, 2004, s. 201f.

⁹¹ KOM 1999 (348) s. 23f. Numera art 54 FEUF.

inte anser sig ha hemvist, exempelvis på grund av huvudsaklig verksamhet.⁹² En annan nackdel framgår av möjligheten till hemvist i mer än ett land.⁹³ Dessa nackdelar kan emellertid också ses ur ett fördelaktigt perspektiv för den juridiska personen. Den juridiska personen ställs trots allt till svars i ett land till vilket den anses ha en stark anknytning. Detta måste anses vara till fördel för densamma.⁹⁴

Till följd av att begreppet hemvist är ett autonomt begrepp bör det tolkas självständigt mot bakgrund av Bryssel I:s tillkomst, syfte och systematik. Huvudregeln för jurisdiktion, vilken generellt bör kunna tillämpas, bygger på svarandens hemvist.⁹⁵ Hemvist tycks därmed kunna ges en vid innebörd förutsatt att förutsebarhet avseende jurisdiktionen upprätthålls. Bryssel I:s systematik skapar således inget hinder för att tolka artikel 60 med ledning av artikel 48 EGF. Också uttalanden vid artikelns tillkomst kan antas tala för denna tolkning.⁹⁶ Vad avser det bakomliggande syftet råder däremot större oklarhet. Exempelvis kan argument framföras att möjligheten till hemvist i tre alternativa länder bör medföra restriktiv tolkning av huvudsaklig verksamhet. EUD har i dagsläget ej bedömt frågan om huvudsaklig verksamhet avseende varken artikel 60 Bryssel I eller artikel 48 EGF. Begreppet huvudsaklig verksamhet är således oklart och förtydligas lämpligen av EUD. Det bör dock framhållas att EUD ej är bunden av uttalandena vid förordningens tillkomst varför denna kan komma till slutsatsen att huvudsaklig verksamhet i Bryssel I ska tolkas restriktivt, utan beaktande av primärrätten.⁹⁷

⁹² P. Lindskoug, *Domsrätt och lagval vid elektronisk handel*, 2004, s. 45ff. samt U. Maunsbach, *Svensk domstols behörighet vid gränsöverskridande varumärkestvister – särskilt om Internetrelaterade intrång*, 2005, s. 121f.

⁹³ L. Pålsson, *Bryssel I-förordningen jämte Bryssel- och Lugano konventionerna*, 2008, s. 102.

⁹⁴ U. Maunsbach, *Svensk domstols behörighet vid gränsöverskridande varumärkestvister – särskilt om Internetrelaterade intrång*, 2005, s. 122.

⁹⁵ Ingress p. 11 Bryssel I.

⁹⁶ Jfr C-533/07 Falco, GA Trstenjak förslag till avgörande av mål C-533/07 p. 60ff. samt ingress 11.

⁹⁷ B. Hess m.fl., *The Brussels I Regulation 44/2001 – Application and enforcement in the EU*, 2008, s. 52f. samt J. Fawcett m.fl., *International sale of goods in the conflict of laws*, 2005, s. 700ff.

6 Artikel 5.1 – Forum solutionis

Den första punkten i artikel 5 förser käranden med ett alternativt forum i fråga om avtalsrättsliga tvister. För dessa tvister har domstolen på uppfyllelseorten jurisdiktion. Käranden har således möjlighet att stämma svaranden på en annan ort än den där svaranden har hemvist. Artikel 5.1 är indelad i tre underpunkter, a)-c). Efter noggrann läsning blottar dessa en särskild systematik. För att förstå denna systematik krävs en förklaring av respektive underpunkt.

6.1 Artikel 5.1 a)

Den första underpunkten i artikel 5.1 Bryssel I motsvarar enligt ordalydelsen den tidigare artikel 5.1 i Brysselkonventionen. Till följd av dels dess praktiska betydelse och dels viss tolkningsproblematik finns det ett stort antal rättsfall vilka behandlar artikel 5.1 Brysselkonventionen. Dessa är än idag relevanta för tolkningen av artikel 5.1 a) Bryssel I.⁹⁸ Artikel 5.1 a) Bryssel I har följande lydelse:

Talan mot den som har hemvist i en medlemsstat kan väckas i en annan medlemsstat

1) a) om talan avser avtal, vid domstolen i uppfyllelseorten för den förpliktelse som talan avser.

Av ordalydelsen väcks frågor kring vilken talan som avser avtal, vilken uppfyllelseorten är samt vilken förpliktelse som talan avser. Genom avgöranden från EGD har viss klarhet givits dessa frågor. Gällande ”talan avser avtal” är detta ett autonomt begrepp.⁹⁹ Ett avtal mellan två parter förutsätter något slag av frivilligt åtagen förpliktelse gentemot annan.¹⁰⁰ Begreppet omfattar dock inte förhållandet mellan exempelvis tillverkare och slutanvändare utan endast det mellan tillverkare och återförsäljare respektive mellan återförsäljare och slutanvändare.¹⁰¹ Jurisdiktionen diskvalificeras ej blott av påståendet att avtal ej föreligger. Påstår käranden att ett avtalsförhållande föreligger utgör detta grund för jurisdiktion hos domstolen.¹⁰² Gränsen för vad som anses inom ett avtalsförhållande respektive utom ett avtalsförhållande utvecklas i den praxis som rör förhållandet mellan artikel 5.1 och 5.3 Bryssel I. Av denna praxis framgår att avtalsförhandlingar innan avtalets ingående ej omfattas av artikel 5.1. Käranden hänvisas därför till artikel 5.3 för tvister avseende dessa omständigheter.¹⁰³ Artikel 5.1 är tillämplig på avtal i allmänhet. Däremot

⁹⁸ C-533/07 Falco p. 54ff. samt Ingress p. 19 Bryssel I.

⁹⁹ 34/82 Peters p. 10 samt se J. Fawcett m.fl., *International sale of goods in the conflict of laws*, 2005, s. 267ff.

¹⁰⁰ 34/82 Peters p. 10ff. , C-26/91 Handte p. 15ff. , C-51/97 Réunion Européenne SA p. 15ff. samt C-27/02 Engler p. 36.

¹⁰¹ C-26/91 Handte.

¹⁰² 38/81 Effer p. 7.

¹⁰³ 189/87 Kalfelis, C-334/00 Tacconi samt C-265/02 Frahuil.

blir artikeln inte tillämplig i de fall det finns specialregleringar, vid exempelvis försäkringsavtal¹⁰⁴, vissa konsumentavtal¹⁰⁵, anställningsavtal¹⁰⁶ samt sakrätt och nyttjanderätt i fast egendom¹⁰⁷.

När ”uppfyllelseorten” ska bestämmas är det primärt nödvändigt att undersöka om parterna redan i avtalet bestämt en sådan ort och om denna överenskommelse är giltig enligt tillämplig nationell rätt. Är detta fallet har domstolen på denna ort jurisdiktion.¹⁰⁸ Detta förutsätter dock att överenskommelsen har materiell och inte enbart processuell innebörd. Den utpekade orten ska vara den ort där faktisk uppfyllelse ska ske och inte enbart avsedd för att skapa jurisdiktion. För den senare situationen finns särskilda krav i artikel 23 Bryssel I, så kallade prorogationsavtal.¹⁰⁹ Har parterna i avtalet ej kommit överens om sådan ort ska uppfyllelseorten istället bestämmas utifrån en särskild metod utvecklad av EUD.

Begreppet ”uppfyllelseorten för den förpliktelse som talan avser” tolkades tidigt av EGD i 12/76 Tessili. Enligt domstolen är begreppet inte autonomt. Istället ska den nationella domstolen, i vilken tvisten har väckts, använda sin internationella privat- och processrätt för att avgöra vilket lands lag som är tillämplig. Det är denna senare lag som avgör ”uppfyllelseorten”.¹¹⁰ För att undvika multipel jurisdiktion härrörande från ett avtal fastslog EGD, i ett senare fall, att med ”’förpliktelse’ (---) avses den avtalsenliga förpliktelse som ligger till grund för talan”.¹¹¹ Således är den relevanta förpliktelsen den käranden har som grund. Finns mer än en förpliktelse som grund för talan avgör den huvudsakliga (*accessorium sequitur principale*).¹¹² I det fall att förpliktelserna är likvärdiga och ska uppfyllas i olika uppfyllelseorter måste dock käranden driva varje talan separat.¹¹³ Artikel 5.1 a) Bryssel I saknar helt tillämplighet i det fall den relevanta förpliktelsen avser ett avstående från ett visst handlande utan geografisk begränsning varför artikel 2 då får tillämpas.¹¹⁴

Lösningen vald av EGD har kritiserats i doktrin för att vara alltför komplex och att ”sätta vagnen före hästen” (min översättning) eftersom lagvalet avgör jurisdiktionen. Jurisdiktionen blev i praktiken svårförutsebar eftersom det rådde ovisshet angående vilken anknytningsfaktor den nationella lagen skulle beakta. Efter ikraftträdandet av Rom I finns dock större förutsebarhet.¹¹⁵

¹⁰⁴ Kapitel II Avsnitt 3 Bryssel I.

¹⁰⁵ Kapitel II Avsnitt 4 Bryssel I.

¹⁰⁶ Kapitel II Avsnitt 5 Bryssel I.

¹⁰⁷ Kapitel II Avsnitt 6 Bryssel I.

¹⁰⁸ 56/79 Zelger v. Salinitri p. 3ff.

¹⁰⁹ C-106/95 MSG v. Gravières.

¹¹⁰ 12/76 Tessili.

¹¹¹ 14/76 de Bloos p. 9ff., C-266/85 Shenvai, C-288/92 Custom Made Commercial.

¹¹² 266/85 Shenvai p. 8ff. och C-125/92 Mulox p. 22.

¹¹³ C-420/97 Leathertex.

¹¹⁴ C-256/00 Besix.

¹¹⁵ L. Pålsson, *The unruly horse of the Brussels and Lugano Conventions: The forum solutionis*, 1997, s. 77ff. samt jämför likande uppfattning GA Leger förslag till avgörande

6.2 Artikel 5.1 b)

Till skillnad från artikel 5.1 Brysselkonventionen har artikel 5.1 Bryssel I underpunkter. Underpunkten a) motsvarar artikel 5.1 Brysselkonventionen. Däremot är underpunkterna b) och c) nya företeelser i och med Bryssel I:s ikraftträdande. Av dessa är b) av särskilt intresse eftersom denna i sina två strecksatser tillhandahåller autonoma definitioner avseende ”uppfyllelseorten” för avtal om ”försäljning av varor” respektive ”utförande av tjänster”. I förhållande till a) blir b) en specialreglering (*lex specialis*). Syftet med införandet av b) var att frångå den metod som beskrivits ovan under a), i vilken hänvisning gjordes till nationell rätt.¹¹⁶ Artikel 5.1 b) Bryssel I har följande lydelse:

- b) i denna bestämmelse, och såvida inte annat avtalats, avses med uppfyllelseorten för den förpliktelse som talan avser
- vid försäljning av varor, den ort i en medlemsstat dit enligt avtalet varorna har eller skulle ha levererats,
- vid utförande av tjänster, den ort i en medlemsstat där enligt avtalet tjänsterna har eller skulle ha utförts.

Vilket framgår av ”såvida inget annat avtalat” kan parterna frångå den autonoma definitionen genom en särskild överenskommelse. För denna gäller dock förutsättningarna beskrivna under a).¹¹⁷

6.2.1 Varor respektive tjänster

Underpunkten b) tillhandahåller en autonom tolkning av begreppet ”uppfyllelseorten” vid försäljning av varor och utförande av tjänster. Frågan som uppstår är då vad som utgör en ”vara” respektive ”tjänst”. Eftersom underpunkten b) infördes för att frångå den metod som utvecklats under a), i vilken hänvisning skedde till nationell rätt, är det troligt att dessa båda begrepp har en autonom innebörd. Vilken är då denna innebörd? Klart är att dessa båda autonoma begrepp inte omfattar försäkringsavtal, individuella anställningsavtal, konsumentavtal samt de rättsförhållanden vilka omfattas av den exklusiva jurisdiktionen i förordningen.¹¹⁸ Fram till år 2009 fanns inget rättsfall som berörde frågan om begreppens innebörd. Uppfattningen inom doktrin var då att begreppen var autonoma begrepp vilka skulle tolkas enligt de tolkningsmetoder EGD utarbetat med ledning av motsvarande begrepp i EGF. Den slutliga innebörden av begreppen enligt dessa tolkningsmetoder skildes sig dock åt.¹¹⁹

av mål C-420/97, GA Lenz förslag till avgörande av mål C-288/92, GA Colomer förslag till avgörande av mål C-440/97.

¹¹⁶ KOM 1999 (348) s. 14, införandet utgjorde en kompromiss se J. Fawcett m.fl., *International sale of goods in the conflict of laws*, 2005, s. 85 samt B. Hess m.fl., *The Brussels I Regulation 44/2001 – Application and enforcement in the EU*, 2008, s. 55.

¹¹⁷ C-381/08 Car Trim p. 46.

¹¹⁸ Se Kapitel II Avsnitt 3-6 Bryssel I.

¹¹⁹ Jfr P. Lindskoug, *Domsrätt och lagval vid elektronisk handel*, 2004, s. 60ff. samt J. Fawcett m.fl., *International sale of goods in the conflict of laws*, 2005, s. 86ff.

År 2009 kom emellertid C-533/07 Falco som rörde tolkningen av begreppet ”tjänster” i artikel 5.1 b) Bryssel I. Frågan i målet var huruvida ett licensavtal avseende en immaterialrättighet utgjorde tjänster i Bryssel I:s bemärkelse. EGD framhöll att eftersom ordalydelsen ej gav någon ledning skulle begreppet ”tolkas mot bakgrund av förordningens tillkomst, syfte och systematik”. Med hänvisning till Bryssel I:s ingress fastslog EGD att jurisdiktion måste genomsyras av en hög förutsebarhet och bygga på den grundläggande principen om svarandens hemvist. Artikel 5.1 b) skulle således tolkas restriktivt.¹²⁰ Med detta i beaktning fastslog EGD att ”utförande av tjänst” som ett minimum krävde att utföraren ”utför en bestämd verksamhet mot ersättning”.¹²¹ Tjänster i Bryssel I var ett autonomt begrepp och skulle tolkas varken med hänvisning till ”artikel 50 EGF¹²² eller av andra sekundärrättsliga gemenskapsrättsakter”, vilka i stor utsträckning eftersträvade ett annat syfte.¹²³ Med detta i åtanke beslutade EGD att ett licensavtal, i vilket innehavare av en immateriell rättighet till motparten upplåter en rätt att mot ersättning nyttja den immateriella rättigheten inte var ett avtal om utförande av tjänster.¹²⁴

Vad gäller begreppet ”tjänster” och dess förhållande till ”varor” utvecklades detta vidare i C-381/08 Car Trim¹²⁵. I målet uppstod en tvist mellan biltillverkaren Car Trim och underleverantören KeySaftey, vilken tillverkade bilkomponenter enligt Car Trims särskilda krav. Frågan som uppstod var huruvida avtalet var att hänföras till ”försäljning av varor” eller ”utförande av tjänster”. För att skilja mellan avtal gällande varor respektive tjänster skulle den karakteristiska förpliktelsen i avtalet bestämmas, anförde EGD.¹²⁶ Med viss ledning i unionsrättsliga och folkrättsliga bestämmelser konstaterades för det första att artikel 5.1 b) första strecksatsen förblev tillämplig trots vissa tjänsteinslag, exempelvis att varan skulle tillverkas/framställas.¹²⁷ För det andra skulle hänsyn tas till vem som tillhandahöll det material som skulle bearbetas samt detta materials ursprung. Tillhandahöll köparen allt material talade detta för ett avtal om utförande av tjänst.¹²⁸ Avslutningsvis kunde tillhandahållarens ansvar tas i beaktning vid bestämmande av avtalets karakteristiska förpliktelse.¹²⁹

I skrivande stund är detta den praxis som finns avseende innebörden av ”varor” respektive ”tjänster” i Bryssel I. Motsvarande begrepp finns i Rom I och Rom II men för dessa finns ännu inga tolkningsavgöranden från EUD. Begreppen kan dock antas få en konform tolkning.¹³⁰ Eftersom begreppen är

¹²⁰ C-533/07 Falco p. 18ff.

¹²¹ C-533/07 Falco p. 29.

¹²² Numera art 57 FEUF.

¹²³ C-533/07 Falco p. 33ff.

¹²⁴ C-533/07 Falco p. 44.

¹²⁵ Observera att EGD framhöll bilindustrins stora tillverkarsamarbete varför rättsfallets generella tillämplighet kan ifrågasättas.

¹²⁶ C-381/08 Car Trim p. 30ff.

¹²⁷ C-381/08 Car Trim p. 34ff.

¹²⁸ C-381/08 Car Trim p. 40.

¹²⁹ C-381/08 Car Trim p. 42.

¹³⁰ Jfr Ingress p. 7 Rom I samt p. 7 Rom II.

autonoma bör ej tolkning göras mot bakgrund av annat material än Bryssel I. Det senare rättsfallet öppnar dock för viss ledning från unionsrättsliga och folkrättsliga bestämmelser, exempelvis CISG vilken även förespråkats i doktrin.¹³¹

6.2.2 Leveransorten för varor

Uppfyllelseorten vid försäljning av vara är leveransorten. Vilket framgår av strecksatsernas ordalydelse bör denna ort primärt sökas i avtalet, utan hänvisning till nationell rätt. I C-87/10 Electrosteel fastslogs att denna bedömning fick göras med beaktande av samtliga relevanta villkor och klausuler i avtalet som gjorde det klart möjligt att identifiera leveransorten. Exempelvis kunde handelsbruk i form av villkor som är ”allmänt erkända och vedertagna av dess användare i internationell handel” beaktas vid denna bedömning. Avtalad leveransort skulle dock särskilt kontrolleras i det fall att den nämnda orten var belägen i en medlemsstat genom vilken varorna enbart transporterades samt varken parternas hemvist, den ort varifrån varorna skickades eller leveransorten var belägen i denna stat.¹³² Saknades sådan avtalsreglering beaktades istället den faktiska transaktionen. I C-381/08 Car Trim ställdes EUD frågan vilken ort som utgjorde leveransort då en vara skulle transporteras till köparen. Enligt domstolen fanns två potentiella orter: där varan överlämnas till den första transportören för vidarebefordran till köparen eller där varan fysiskt överlämnas till köparen, det vill säga den slutgiltiga bestämmelseorten för försäljningstransaktionen där köparen faktiskt får eller skulle ha fått rådighet över varan. Av dessa ansåg EUD den senare bäst stämma överens med Bryssel I:s tillkomst, syfte och systematik.¹³³ Leveransorten var alltså den plats där säljaren fick eller skulle ha fått faktisk rådighet över varan.

I händelse av flera leveransorter hänförliga till samma avtal fastslog EGD i C-386/05 Color Drack att det var domstolen på den huvudsakliga leveransorten som hade jurisdiktion att avgöra alla yrkanden som grundades på avtalet. För att avgöra den huvudsakliga leveransorten beaktades varje åtskild kvantifierbar transaktion.¹³⁴ Kunde sådan ort ej identifieras genom ”ekonomiska kriterier” fick käranden välja att stämma in på någon av de orter till vilka varor levererats. Lösningen begränsades dock till situationer där leveransorterna var lokaliserade inom samma medlemsstat. Emellertid tycks denna begränsning modifierats genom senare avgöranden gällande utförandeorten av tjänster.

¹³¹ Se P. Mankowski i U. Magnus & P. Mankowski (red.), *European commentaries on private international law: Brussels I Regulation*, 2007, s. 126, J. Fawcett m.fl., *International sale of goods in the conflict of laws*, 2005, s. 514 samt se F.F. Wang, *Internet jurisdiction and choice of law*, 2010, s. 52.

¹³² C-87/10 Electrosteel p. 22ff.

¹³³ C-381/08 Car Trim p. 58ff.

¹³⁴ C-204/08 Rehder p. 42.

6.2.3 Utförandeorten för tjänster

Potentiellt finns det två platser vilka kan utgöra utförandeorten för en tjänst: orten där tjänsteutövaren är aktiv och orten där uppdragsgivaren erhåller resultatet av tjänsteutövarens aktivitet. En analogi från varor talar för det senare alternativet medan praxis avseende tjänster utförda i flera länder talar för det tidigare alternativet.¹³⁵ I dagsläget finns ingen klar praxis för utförandeorten likt leveransorten. Emellertid har två rättsfall kommit, vilka kan komma att ha stor betydelse för identifierandet av utförandeorten. Båda dessa rättsfall rör frågor kring avtal enligt vilka tjänster har utförts i fler än en medlemsstat. Till följd av Bryssel I:s syfte och systematik anser jag det dock möjligt att använda motsvarande metod vid bestämmandet av utförandeorten. Att tillämpa en särskild metod endast på den grund att fler än en utförandeort kan antas föreligga är ej förutsebart.

Det första rättsfallet, C-204/08 *Rehder*, rörde lufttransport av personer från en medlemsstat till en annan medlemsstat. I detta rättsfall utvidgade EGD de begränsningar som framförts i C-386/05 *Color Drack*. Domstolen anförde att artikel 5.1 b) Bryssel I inte bara var tillämplig när tjänster utförts på flera orter inom samma medlemsstat utan även då tjänsterna utförts i flera olika medlemsstater. Till följd av att begreppen ”försäljning av varor” och ”utförande av tjänst” i artikel 5.1 b) hade samma tillkomst, syfte och plats i förordningens systematik skulle en separat tolkning av begreppen stridit mot syftet med Bryssel I, det vill säga skapandet av enhetliga behörighetsregler vilka stärker den inre marknaden.¹³⁶ För jurisdiktion krävdes en nära anknytning mellan kontraktet och domstolen. Starkast anknytning ansågs finnas på den huvudsakliga uppfyllelseorten. I målet, vilket rörde lufttransport av personer, kunde varken orten för det berörda lufttrafikföretagets säte, dess huvudsakliga verksamhet, orten där lufttransportavtalet ingås, orten där biljetten utfärdas eller mellanlandningsorten anses vara anknutna till avtalets innehåll i egentlig bemärkelse. Endast avreseorten och ankomstorten kunde identifieras som de platser där tjänster utförts vilka var direkt kopplade till de förpliktelser som följde av det aktuella avtalet. Dessa orter var de där tjänster till följd av avtalet huvudsakligen utförts. Till följd av lufttransportens natur kunde dock inte dessa båda orter särskiljas genom ekonomiska kriterier. Till följd av detta fick käranden själv välja mellan att väcka talan i domstol på avreseorten eller ankomstorten.

Det andra rättsfallet, C-19/09 *Wood Floor*, avsåg ett handelsagenturavtal enligt vilket en agent hade utfört tjänster i fler än en medlemsstat. Den initiala frågan var även här vilken domstol som hade jurisdiktion att avgöra alla yrkanden hänförliga till avtalet.¹³⁷ EUD framhöll att lösningen i C-385/05 *Color Drack* skulle tillämpas ”mutatis mutandis” varför det generellt var domstolen på den, enligt avtalet, huvudsakliga uppfyllelseorten som

¹³⁵ P. Mankowski i U. Magnus & P. Mankowski (red.), *European commentaries on private international law: Brussels I Regulation*, 2007, s. 144.

¹³⁶ C-204/08 *Rehder* p. 36f.

¹³⁷ C-19/09 *Wood Floor* p. 30.

hade behörighet avseende alla till avtalet hänförliga yrkanden. I det fall att sådan ort ej framgick av avtalet beaktades i andra hand den plats där agenten faktiskt hade utfört huvuddelen av sin verksamhet. Denna plats skulle dock överensstämma med den gemensamma partsviljan så som den kom till uttryck i avtalet. Den nationella domstolen fick göra denna bedömning utifrån de faktiska omständigheterna med särskilt beaktande av tid och omfattning på respektive ort.¹³⁸ Var ovanstående bedömning ej möjlig skulle den huvudsakliga utförandeorten anses vara den plats där handelsagenten hade sin hemvist. Denna ort uppfyllde kravet på förutsägbarhet då den lätt kunde identifieras samt hade en nära anknytning eftersom en inte obetydlig del av verksamheten kunde antas utföras på denna ort.

6.2.4 Reflektion kring uppfyllelseorten i praxis

Det bör framhållas att en oklarhet finns i förhållandet mellan C-386/05 Color Drack, C-204/08 Rehder respektive C-19/09 Wood Floor då den huvudsakliga uppfyllelseorten ej går att bestämma. Vid flera uppfyllelseorter lämnar de två tidigare en valmöjlighet för käranden att välja domstol medan det senare hänvisar till domstolen på uppfyllarens hemvist.¹³⁹ Enligt Generaladvokat Trstenjak är den senare metoden en vidareutveckling av den framförd i Rehder. Omständigheterna i Rehder var sådana att det fanns två huvudsakliga uppfyllelseorter vilka framgick av avtalet, avreseorten och ankomstorten. Dessa var ej möjliga att åtskilja. I Wood Floor var det inte möjligt att fastställa den huvudsakliga uppfyllelseorten enligt det muntliga handelsagenturavtalet.¹⁴⁰ Därför skulle istället domstolen på den huvudsakliga faktiska uppfyllelseorten ha jurisdiktion. För bestämmandet av denna faktiska ort framförde Generaladvokat Trstenjak utförliga kriterier. I EUDs avgörande framfördes dock bara att bedömningen skulle göras utifrån ”faktiska omständigheterna med särskilt beaktande av tid och omfattning på respektive ort”.¹⁴¹ Oklart är dock huruvida beaktandet av tid och omfattning ska ske kvantitativt eller kvalitativt.¹⁴²

I det fall att den huvudsakliga faktiska uppfyllelseorten inte gick att bestämma var den lämpligaste lösningen enligt Generaladvokat Trstenjak att fastställa jurisdiktion på grundval av orten där ”avtalsparten, som har uppfyllt den prestation som är karakteristisk för avtalet (---)”, har sin hemvist. Lösningen ”frångår delvis ordalydelsen i och syftet med artikel 5.1 b) Bryssel I”. Ett konkret kriterium som beror på faktiska omständigheter ersätts med ett abstrakt kriterium. Lösningen motiverades dock med att den var förutsebar, domstolen hade en nära anknytning till kontraktet samt att

¹³⁸ C-19/09 Wood Floor p. 38ff.

¹³⁹ Se U. Grušić, Jurisdiction in complex contracts under the Brussels I Regulation, 2011, s. 321ff.

¹⁴⁰ GA Trstenjak förslag till avgörande av mål C-19/09 p.12 samt 32.

¹⁴¹ GA Trstenjak förslag till avgörande av mål C-19/09 p. 75ff.

¹⁴² Jfr P. Mankowski, Commercial agents under european jurisdiction rules, 2008, s. 31ff.

den endast tillämpades i undantagsfall då den huvudsakliga faktiska uppfyllelseorten ej kunde bestämmas.¹⁴³

Det kan påstås att C-19/09 Wood Floor ska tolkas restriktivt eftersom EUD specifikt beaktat handelsagenturavtal. Att applicera en annan metod än den framförda på andra tjänsteavtal än handelsagenturavtal kan dock ej anses förutsebart. Personligen anser jag därför att tjänsteutövarens hemvist bör kunna beaktas generellt vid tjänsteavtal där relevans ej kan tillmätas avtalad eller faktisk uppfyllelseort. Denna ort är central för avtalet vilket även framgår av artikel 4.1 a)-b) Rom I.

6.3 Artikel 5.1 c)

Om artikel 5.1 b) Bryssel I ej är tillämplig avseende ett avtal tillämpas artikel 5.1 c) vilken i sin tur hänvisar till artikel 5.1 a). Exempel på avtal där artikel 5.1 c) blir tillämplig är licensavtal¹⁴⁴. I doktrin har också föreslagits försäljning av annan lös egendom än varor samt vid hyra eller leasing av lös egendom.¹⁴⁵ Troligen är denna underpunkt också tillämplig avseende varor och tjänster för vilka leveransorten respektive utförandeorten, enligt underpunkten b), är belägen utanför medlemsstaterna.¹⁴⁶

6.4 Tillämplighet vid avtal anknutna till Internet

Vid en diskussion av artikel 5.1 Bryssel I:s förhållande till Internet är frågan om tillämplighet grundläggande. Det bör ifrågasättas huruvida artikeln har tillämplighet vid e-handel. De alternativa jurisdiktionsgrunderna bygger på principen att det ska finnas en nära koppling mellan domstolen och tvisteföremålet eller att rättskipningen underlättas.¹⁴⁷ Vad avser artikel 5.1 är det domstolens koppling till avtalet som är av betydelse. Frågan är om denna koppling är relevant avseende ett avtal på det gränslösa Internet enligt vilket exempelvis en mjukvara skickas från en part till en annan. Kritik har framförts att uppfyllelseorten som anknytningsgrund ej är lämplig vid internetförhållanden.¹⁴⁸ Problematiken uppmärksammades såväl under övergången från Brysselkonventionen till Bryssel I som under

¹⁴³ GA Trstenjak förslag till avgörande av mål C-19/09 p. 91ff.

¹⁴⁴ C-533/07 Falco.

¹⁴⁵ Se P. Stone, EU Private international law, 2011, s. 88ff. samt S. Leible i T. Rauscher (red.), Europäisches Zivilprozess- und Kollisionsrecht, s.230f.

¹⁴⁶ L. Pålsson, Bryssel I-förordningen jämte Bryssel- och Lugano konventionerna, 2008, s. 118f. samt jfr ordalydelsen. Är så fallet kommer den kommande ändringen öka denna artikels tillämplighet jfr KOM 2010 (748) s. 3, 8 samt 23. Se dock P. Stone, EU Private international law, 2011, s. 87f.

¹⁴⁷ Ingress p.12 Bryssel I.

¹⁴⁸ Rekommendation nr. 3 i press release från Geneva round table on electronic commerce and private international law, by the Hague conference on private international law, <http://www.hcch.net/upload/wop/press01e.html> (2011-11-10) samt D.J.B Svantesson, Private international law and the Internet, 2007, s. 268.

reformationsarbetet av den senare.¹⁴⁹ Någon särskild reglering har likväl ej införts varför lösningen måste anses ha överlämnats till EUD.¹⁵⁰ Avsaknaden av särskild reglering kan dock ses som ett indicium till att avtal vid e-handel ska likställas med andra avtal.¹⁵¹ För tillämpligheten av artikel 5.1 avseende internetförhållanden talar också den bakomliggande policyn inom EU för att uppmuntra e-handel samt det faktum att elektroniska prorogationsavtal likställs med skriftliga.¹⁵² Jag gör således antagandet att artikel 5.1 är tillämplig på avtal vilka är anknutna till Internet. Oavsett om de är ingångna, uppfyllda eller både och via Internet.¹⁵³

EUDs avgöranden avseende artikel 5.1 har hitintills ej avsett avtal anknutna till Internet. Rättsfallen är författade med beaktande av de i nationell domstol bakomliggande omständigheterna varför analogier bör göras med viss försiktighet. Det bör dock framhållas att handelsagenten i Wood Floor C-19/09 för det mesta utförde sina uppdrag för huvudmannen via e-post. Vidare framhåller Generaladvokat Trstenjak i sitt förslag till avgörande att tjänster ”även kan utföras via Internet och moderna kommunikationsmedel”.¹⁵⁴

¹⁴⁹ J. Fawcett m.fl., *International sale of goods in the conflict of laws*, 2005, s. 590 samt B. Hess m.fl., *The Brussels I Regulation 44/2001 – Application and enforcement in the EU*, 2008, s. 56.

¹⁵⁰ Jfr KOM 2010(748) s. 23.

¹⁵¹ J. Fawcett m.fl., *International sale of goods in the conflict of laws*, 2005, s. 590 samt 594.

¹⁵² J. Fawcett m.fl., *International sale of goods in the conflict of laws*, 2005, s. 503 samt art 23.2 Bryssel I.

¹⁵³ Jfr C-509/09 eDate Advertising samt lex specialis art 15.1 c) är tillämplig avseende Internet.

¹⁵⁴ Se dock GA Trstenjak förslag till avgörande av mål C-19/09 p. 1 samt 13.

7 Artikel 5.1 och avtal anknutna till Internet

Artikel 5.1 Bryssel I innehåller i dagsläget problem vad avser dess innebörd och tillämpning. Vid avtal vilka är hänförliga till Internet blir dessa problem än mer problematiska. Vid tillämpning av artikel 5.1 är det första problemet huruvida avtalet ska kategoriseras som vara, tjänst eller annat. Det andra problemet är sedan att bestämma uppfyllelseorten för den förpliktelse som talan avser. För den fortsatta diskussionen bör en distinktion mellan fysisk uppfyllelse och uppfyllelse via Internet tas i åtanke.

7.1 Kategoriseringsproblemet

Svaret på hur jurisdiktion enligt Bryssel I bestäms tar sin utgångspunkt i kategoriseringen. EUD har anfört att det är den karakteristiska förpliktelsen som definierar huruvida avtalet är hänförligt till vara, tjänst eller annat. Bedömningen görs utifrån det aktuella avtalet, vilket kan innehålla flera förpliktelser. Kategoriseringen av en digital produkt, exempelvis en mjukvara, är särskilt problematisk. Utifrån den praxis som EUD framfört kan vissa antaganden göras. Skrivandet av en mjukvara skapar upphovsrättsliga rättigheter för upphovsmannen. Dessa immateriella rättigheter kan upplåtas genom avtal vilket tillåter användaren att nyttja verket. Den egentliga äganderätten förblir dock hos upphovsmannen. Upplåtelse av immateriella rättigheter utgör enligt EUDs praxis varken vara eller tjänst vilket gör att sådana avtal faller utanför tillämpningen av artikel 5.1 b) Bryssel I. Den karakteristiska förpliktelsen är hos dessa avtal att immaterialrättsinnehavaren inte väcker en skadestånds-/förbudstalan mot personen som nyttjar rättigheten. Avtalet kan således uppfattas som bestämd passivitet mot ersättning vilket varken motsvarar karaktären hos en vara eller en tjänst.¹⁵⁵ På dessa licensavtal tillämpas istället artikel 5.1 c). Merparten av avtal avseende mjukvara vilka uppfylls via Internet kan antas falla under denna kategori eftersom användningen av den kopia som nedladdaren erhåller nästan alltid är begränsad av ett licensavtal. Begreppen vara och tjänst är *lex specialis* och skapar tillsammans *e contrario* en definition av vilka avtal som utgör annat. På dessa andra avtal blir artikel 5.1 a) tillämplig genom artikel 5.1 c) varför den praxis som härrör sig från Brysselkonventionen blir direkt tillämplig. Tillämpningsområdet av *lex specialis* är därför betydelsefullt. Den fortsatta diskussionen fokuserar därav på kategoriseringen av en vara respektive en tjänst.

Begreppet ”tjänst” i artikel 5.1 b) överensstämmer ej med begreppet ”tjänst” i artikel 57 FEUF¹⁵⁶ eftersom artiklarna har olika bakomliggande syfte. Det senare begreppet ska till följd av dess syfte tolkas extensivt. Hur ska då

¹⁵⁵ Jfr Falco C-533/07 p. 30ff.

¹⁵⁶ Tidigare art 50 EGF.

utförande av tjänst i Bryssel I tolkas? EUD anförde att begreppet ska tolkas autonomt och uppfattas som tillhandahållandet av en viss bestämd aktivitet utförd mot ersättning. Det anförda är generellt hållet och utgör ett minimumkriterium för definitionen av en tjänst. Uttalandet lämnar därmed många oklarheter. Jag exemplifierar utifrån diskussionen kring en mjukvara. Programmeringen av en mjukvara, det vill säga skrivandet av de data vilka utgör mjukvaran, är en aktivitet. Med beaktning av detta kan en mjukvara vilken programmeras enligt nedladdarens specifikationer mot ersättning utgöra en tjänst. En redan programmerad standardmjukvara vilken motsvarar nedladdarens behov uppfyller inte denna definition. I det senare fallet karakteriserar inte programmeringen avtalet. Frågan blir då om detta istället är en vara enligt Bryssel I. Det faktum att mjukvaran innefattar viss aktivitet, den programmeras, bör enligt vad EUD framfört inte utesluta att mjukvaran kan utgöra en vara. För en korrekt bedömning måste undersökas vilken av parterna som har vilket ansvar för mjukvaran samt om programmeraren exempelvis tillhandahållits viss data för bearbetning.

Praxis är obetydlig vad avser definitionen av försäljning av varor i Bryssel I. Det kan antas att begreppet ska uppfattas som övergång av en vara, med tillhörande äganderätt, mot ersättning.¹⁵⁷ EUD har emellertid endast pekat på skillnader i förhållande till utförande av tjänster. Att tolka tjänster *e contrario* som en definition av vara är dock ej möjligt då det finns avtal hänförliga till annat än varor och tjänster på vilka artikel 5.1 a) ska tillämpas. Begreppet vara ska tolkas autonomt. Primärt beaktas Bryssel I:s tillkomst, syfte och systematik. Till följd av avsaknad av ledning i dessa källor har i doktrin föreslagits att ledning bör sökas i tolkningen av motsvarande begrepp i CISG. Denna konvention är det i modern tid mest använda instrumentet för internationell handel. Övervägande majoritet av EU-medlemsstaterna har antagit CISG och dess definition av vara. Denna definition bör därför tas i beaktning vid tolkningen av motsvarande begrepp i Bryssel I då denna utgör en allmän princip som kan härledas ur medlemsstaternas nationella rättsordningar som helhet.¹⁵⁸ Enligt CISG är en vara fysisk lös egendom. En mjukvara som skickas via Internet motsvarar inte denna definition då den saknar fysisk form. Information utgör i sig ingen vara. Frågan kan då ställas om tillhandahållandet av mjukvaran istället ska karakterisera avtalet och antas vara en tjänst. Enligt tolkningen av begreppet vara i CISG är det emellertid vad gäller mjukvara innehållet som är avgörande för konstaterandet av vara och inte dess paketering. I detta perspektiv bör en mjukvara som inte programmerats enligt nedladdarens specifikationer utgöra en vara, oavsett om den erhålls via Internet eller på ett fysiskt lagringsmedium, exempelvis CD, DVD eller minneskort.¹⁵⁹

¹⁵⁷ P. Mankowski i U. Magnus & P. Mankowski (red.), *European commentaries on private international law: Brussels I Regulation*, 2007, s.123f.

¹⁵⁸ L. Pålsson, *Bryssel I-förordningen jämte Bryssel- och Lugano konventionerna*, 2008, s. 41ff., J. Fawcett m.fl., *International sale of goods in the conflict of laws*, 2005, s. 87f. samt 514 och P. Mankowski i U. Magnus & P. Mankowski (red.), *European commentaries on private international law: Brussels I Regulation*, 2007, s.124ff. jfr också Car Trim där EUD beaktar CISG.

¹⁵⁹ J. Fawcett m.fl., *International sale of goods in the conflict of laws*, 2005, s. 514 se dock den annorlunda tolkningen i engelska domstolar, P. Mankowski i U. Magnus & P.

Jag anser det lämpligt att EUD finner ledning i tolkning av vara i CISG och kommer till en liknande slutsats. En differentiering av kategoriseringen beroende på vilket sätt mjukvaran levereras skulle vara mindre lämplig. En sådan tolkning skulle inte tillgodose de syften på vilka Bryssel I vilar, exempelvis att underlätta rättstillämpningen och att vara förutsebar. En via Internet nedladdad mjukvara vilken innefattar en övergång av äganderätten bör enligt min uppfattning således utgöra en vara i Bryssel I:s bemärkelse. Självfallet med den förutsättningen att inte programmeringen karakteriserar avtalet. I avsaknad av avgörande från EUD måste rättsläget anses vara oklart.

En relevant fråga för diskussionen är hur blandavtal ska kategoriseras. Ett blandavtal är ett avtal som inte uteslutande innehåller inslag av tjänst, vara eller annat. Denna sorts avtal bör omfatta situationen där bolaget A köper en mjukvara via Internet varpå en representant från bolaget B tar sig till bolaget A där denna utbildar As personal avseende mjukvaran. Frågan är huruvida avtalet ska anses utgöra försäljning av vara, utförande av tjänst eller annat. Även om EUD inte behandlat frågan om blandavtal anser jag det troligt att EUD följer den metod de tidigare tillämpat och ser till den huvudsakliga karakteristiska förpliktelsen för hela avtalet. Med detta synsätt bör utbildningen, vilken är en tjänst, vara av underordnad betydelse. Den relevanta förpliktelsen är försäljningen av mjukvaran, vilken jag antagit vara en vara, till bolaget B. Utan försäljningen skulle utbildningen ej vara relevant. Motsvarande resonemang gäller också för det fall att bolaget A ingår ett licensavtal med bolaget B avseende mjukvaran och As personal sedan utbildas av bolaget B. Licensavtalet bör då karakterisera hela avtalet eftersom de övriga förpliktelserna förutsätter licensen.

Kategoriseringen av varor, tjänster och annat innehåller oklarheter. Jag har ovan försökt påvisa samt analysera den problematik som idag finns utifrån exemplet mjukvara. Oklarhet råder dock också för andra företeelser. Ett klagande av begreppen vara respektive tjänst är av vikt för tillämpningen av artikel 5.1. Detta utförs lämpligen av EUD. I ett framtida sådant avgörande kommer en autonom tolkning att göras och stor vikt läggs vid det enskilda avtalet. Frågan är om den fysiska formen blir avgörande för tolkningen vad gäller mjukvara.

7.2 Uppfyllelseorten enligt artikel 5.1 b)

Kategoriseringen av avtalet avgör huruvida artikel 5.1 a), första strecksatsen 5.1 b) eller andra strecksatsen 5.1 b) Bryssel I blir tillämplig. Det är alltså kategoriseringen som avgör hur uppfyllelseorten för avtalet ska bestämmas. Vid uppfyllelse via Internet är bestämmandet av uppfyllelseorten problematiskt. Denna problematik är hänförlig till Internets grundläggande

Mankowski (red.), *European commentaries on private international law: Brussels I Regulation*, 2007, s.129f . samt S. Leible i T. Rauscher (red.), *Europäisches Zivilprozess- und Kollisionsrecht*, 2011, s. 230f. Jfr diskussionen i D. Rowland m.fl., *Information technology law*, 2011, s. 450ff.

funktion och systematik. Vid internetkommunikation delas data upp i IP-paket vilka sedan individuellt sänds till mottagaren på bästa möjliga sätt. Hos mottagaren skapas en kopia av den skickade datan. Teoretiskt kan varje IP-paket ta en unik väg vilka tillsammans motsvarar en stor del av nätverket. Rent geografiskt kan denna del omfatta flertalet länder.¹⁶⁰ Frågan som uppstår är vilket lands domstol som har behörighet avseende avtalet.

I doktrin framförs att det för leveransorten och utförandeorten, vilka här diskuteras och tolkas simultant¹⁶¹, finns fyra möjliga orter avseende uppfyllelse via Internet. Dessa orter är uppladdningsorten, nedladdningsorten, orten där tjänsteutövaren har särskild personlig anknytning samt orten där uppdragsgivaren har särskild personlig anknytning.¹⁶² För de första två alternativen talar det faktum att artikel 5.1 Bryssel I enligt ordalydelsen hänvisar till uppfyllelseorten och inte till personliga anknytningsfaktorer hänförliga till parterna. Dessa alternativ medför dock problem. Hur lokaliseras nedladdnings-/uppladdningsdatan samt ska jurisdiktionen kunna manipuleras genom att avsiktligt placera datan i viss medlemsstat? Uppladdningsorten samt orten där tjänsteutövaren har särskild personlig anknytning bör i regel överensstämja med svarandens hemvist, det vill säga tjänsteutövarens hemvist. Denna tillämpning strider mot syftet med jurisdiktion i Bryssel I vilken bygger på huvudregeln om svarandens hemvist i artikel 2. Att tolka artikel 5.1 utan möjlighet till alternativ jurisdiktion bör dock vara alltför svarandevänligt. Stöd för orten där tjänsteutövaren har särskild personlig anknytning finns i E-handelsdirektivet. Enligt detta direktiv är det medlemsstaten där tjänsteutövaren är etablerad¹⁶³ som är relevant anknytning. Direktivet uppställer också krav på tillhandahållande av information¹⁶⁴ avseende tjänsteutövaren varför lokaliseringen och identifieringen av denna bör underlättas.¹⁶⁵ Ledning från direktivet kan dock ifrågasättas eftersom detta använder begreppet ”etablering” och inte ”hemvist”, vilket är det relevanta begreppet för Bryssel I. Dessutom framförs uttryckligen att direktivet ej behandlar frågan om jurisdiktion.¹⁶⁶

Av de ovanstående avvägningarna ges i doktrin olika slutgiltiga lösningar. Det framförs bland annat argument för mottagarens verksamhetsort.¹⁶⁷ Mot

¹⁶⁰ Jfr C. Reed, *Internet Law: Text and Materials*, 2004, s. 230.

¹⁶¹ För att underlätta förklaringen i detta avsnitt samt följa uppfattningen hos J. Fawcett m.fl. diskuteras de båda strecksatserna i art 5.1 b) simultant varför ”tjänsteutövare” och ”uppdragsgivare” i detta även innefattar försäljare av vara respektive köpare av vara.

¹⁶² J. Fawcett m.fl., *International sale of goods in the conflict of laws*, 2005, s. 520 samt F.F. Wang, *International jurisdiction and choice of law: Legal practice in inte EU, US and China*, 2010, s.52 ff. Jfr också C. Reed, *Internet Law: Text and Materials*, 2004, s. 223f. samt L. Edwards & C. Waelde, *Law and the Internet*, 2009, s. 126.

¹⁶³ Se art 2 samt ingress 19 Dir 2000/31/EG.

¹⁶⁴ Dir 2000/31/EG art 3-5.

¹⁶⁵ J. Fawcett m.fl., *International sale of goods in the conflict of laws*, 2005, s. 522ff.

¹⁶⁶ Dir 2000/31/EG art 1-2.

¹⁶⁷ J. Fawcett m.fl., *International sale of goods in the conflict of laws*, 2005, s. 526 samt F.F. Wang, *International jurisdiction and choice of law: Legal practice in inte EU, US and China*, 2010, s. 57. Jfr också Jfr P. Lindskoug, *Domsrätt och lagval vid elektronisk handel*, 2004, s. 112 vilken ej ser hinder att beakta tjänsteutövarens hemvist.

denna lösning talar dock argument gällande lokaliseringssvårigheter och i förhållande till Bryssel I syftesstridiga tolkningar. Uppfyllelseorten då uppfyllelse sker via Internet kan ej anses klar. Jag anser dock att C-386/05 Color Drack, C-204/08 Rehder, C-19/09 Wood Floor och C-87/10 Electrosteel öppnar för tillämpningen av en metod som kan komma att tillämpas generellt, både vid fysisk uppfyllelse och vid uppfyllelse via Internet.

7.3 En lämplig metod

Uppfyllelseorten måste bestämmas med beaktande av Bryssel I:s bakomliggande syfte, det vill säga att skapa uniforma jurisdiktionsgrunder vilka är förutsebara för svaranden och vilka avser att stärka den inre marknaden. Eftersom teknik ständigt ändras och utvecklas bör bedömningen av uppfyllelseorten inte bygga på teknikaliteter utan ska i möjligaste mån vara teknikneutral. Vidare måste funktionen hos artikel 5 som undantag till huvudregeln vägas in varför en restriktiv tolkning av ordalydelsen ska göras. Enligt denna lydelse har avtalet en central position. Avslutningsvis påbjuder de båda strecksatsernas placering i artikel 5.1 för en likartad tillämpning. Med dessa avväganden i åtanke diskuteras nedan den metod med vilken jag anser uppfyllelseorten enligt de båda strecksatserna i artikel 5.1 b) ska bestämmas. Både vid fysisk uppfyllelse och vid uppfyllelse via Internet. Metoden påstås inte vara felfri men måste generellt anses som den mest lämpliga. Styrkan är att den är teknikneutral och i stor uträkning överensstämmer med Bryssel I:s syfte och systematik samt är förenlig med de avgöranden från EUD som finns avseende artikel 5.1 b). Metoden beskrivs som följer.

- 1. Avtalade uppfyllelseorten, om klart framgår av avtalet*
- 2. Faktiska uppfyllelseorten, om förenlig med den gemensamma partsviljan i avtalet*
- 3. Hemvistorten för den avtalspart som har eller skulle ha uppfyllt den för avtalet karakteristiska prestationen.*

Av formuleringen ”enligt avtalet” i artikel 5.1 b) framgår att det är avtalet som grundar jurisdiktion. Den framförda metoden bygger uteslutande på förhållanden hänförliga till avtalet. Orten som metoden utpekar är förutsebar för både svaranden och kändanden. Emellertid kan användningen av begreppet ”hemvist” ifrågasättas då detta begrepp vad avser fysiska personer föranleder tillämpning av nationell rätt. Måhända skulle av denna anledning begreppet ”centrum för intressen” vara mer lämpligt.¹⁶⁸ Försiktighet bör dock vara påbjuden vid tillämpningen av nya jurisdiktionsgrundande anknytningar. Hemvist är ett centralt begrepp i Bryssel I varför användning av detta måste anses mest förenligt med förordningens tillkomst, syfte och systematik. Även valet av uppfyllarens hemvist kan ifrågasättas. Om avtalsparten som har eller skulle ha uppfyllt

¹⁶⁸ Jfr C- 509/09 eDate Advertising samt T. Kruger, Civil jurisdiction rules of the EU and their impact on third states, 2008, s. 63ff., 72f. samt 74ff.

stämmer bygger jurisdiktionen på kärandens hemvist. Stämmer istället den andra avtalsparten överensstämmer tillämpningen med artikel 2 Bryssel. Valet av uppfyllarens hemvist måste emellertid ses mot bakgrund av dess funktion som undantag. Motsvarande problematik hade också uppstått om undantagsregeln istället varit baserad på den andra avtalspartens hemvist. I dagsläget existerar samma problematik i det fall att köparen beger sig till försäljaren för att hämta varan.¹⁶⁹ Till följd av de krav som ställs i E-handelsdirektivet måste dock uppfyllarens hemvist anses som den mest förutsebara orten i avsaknad av såväl avtalad som faktisk uppfyllelseort. För denna ort talar också det faktum att anknytningsmomentet för avtal om köp av varor och tjänsteavtal i Rom I grundas på säljarens respektive tjänsteutövarens vanliga vistelseort.¹⁷⁰ Uppfyllarens hemvist är således starkt anknuten till avtalet. Den föreslagna metoden är också förenlig med de EUD-avgöranden vilka idag finns avseende artikel 5.1 b). Detta talar klart för dess tillämpning.

Det är troligt att EUD vid ett framtida avgörande avseende uppfyllelse via Internet gör en liknande tolkning. EUD drar sig för att ge konkreta utlåtanden då denna endast är avsedd att ge svar åt frågor om tolkning.¹⁷¹ Den underliggande tvisten avgörs i den nationella domstolen varför utrymme lämnas till avvägning. Avslutningsvis låter jag det vara osagt huruvida EUD istället för ”hemvist” beaktar ”centrum för intressen” vilket praxis avseende artikel 5.3 kan antas öppna för.¹⁷² Nedan diskuteras metoden utifrån förutsättningen att en mjukvara utgör en vara respektive en tjänst.

7.3.1 Leveransorten

Leverans utgör den karakteristiska prestationen som ska uppfyllas vid försäljning av vara. Det är således leveransorten som utgör uppfyllelseorten vilken grundar jurisdiktion enligt artikel 5.1 b) första strecksatsen Bryssel I. En distinktion måste inledningsvis göras mellan leverans i den fysiska världen och leverans via Internet. Den föreslagna metoden tillämpas på båda formerna av leverans. Den senare formen skapar emellertid särskilda problem varför den fortsatta diskussionen tar sin utgångspunkt i denna.

Vid bestämmandet av leveransorten beaktas primärt avtalet. Framgår en ort klart och denna inte uteslutande avser att skapa jurisdiktion bör orten identifieras som leveransorten. Det bör dock framhållas att den avtalade leveransorten inte måste vara direkt uttryckt i avtalet. Krav ställs endast på möjligheten att klart identifiera orten med beaktande av samtliga relevanta villkor och klausuler i avtalet. Partsbruk och handelsbruk bör beaktas vid denna bedömning. För att exemplifiera antar vi att ett avtal innehåller ett lagval enligt vilken samtliga uppkomna tvister ska lösas enligt

¹⁶⁹ Se GA Kokott förslag till avgörande av mål C-87/10 p. 53.

¹⁷⁰ Se Rom I art 4.1 a)-b).

¹⁷¹ L. Pålsson, Bryssel I-förordningen jämte Bryssel- och Lugano konventionerna, 2008, s. 44f.

¹⁷² Se C-509/09 eDate Advertising.

medlemsstaten A:s nationella rätt. Ett sådant lagval bör ej ensamt identifiera medlemsstaten A som avtalad leveransort. Den på avtalet tillämpliga nationella rätten ska inte tillämpas för att bestämma den avtalade leveransorten. Existerar ett partsbruk enligt vilket leveransorten alltid varit belägen i medlemsstaten A kan detta dock eventuellt tillsammans med lagvalet tala för möjligheten att identifiera denna ort som avtalad leveransort. Huruvida leveransorten är möjlig att klart identifiera är dock för den nationella domstolen att bedöma.

Till följd av hur kommunikation sker på Internet, genom vilken data delas upp och skickas i paket, är det mindre troligt att de unika vägarna paketen tar kan tillmätas relevans. Varan är endast komplett på avsändande och mottagande dator. Orterna där dessa datorer lokaliseras bör således vara de vilka i avtalet kan regleras som leveransorten i enlighet med artikel 5.1 b) Bryssel I. För dessa orter behöver kraven i artikel 23 ej beaktas. I det fall den ena avtalsparten laddat upp varan på en server bör orten för denna, om uttryckt som leveransorten i avtalet, tillmätas relevans.¹⁷³ Avtalet och den gemensamma partsviljan som där uttrycks är central för bestämmandet av leveransorten och servern är den dator från vilken varan faktiskt skickas.

Då avtalet saknar reglering om uppfyllelseorten är leveransorten den enligt avtalet slutliga destinationen där det fysiska överlämnandet av varorna sker genom vilket köparen får eller skulle fått faktisk rådighet över varorna. Då flera sådana platser existerar är det den huvudsakliga platsen som utgör leveransorten för hela avtalet. Utifrån dessa formuleringar torde en analogi avseende uppfyllelse via Internet vara möjlig.

Det faktum att IP-paketen färdas över nätverket motsvarande ett stort geografiskt område torde inte skapa problem vid tillämpningen av första strecksatsen artikel 5.1 b) Bryssel I. Försändelsen är ej relevant. Det enligt EUD relevanta momentet för leveransorten är där slutmottagaren får eller skulle fått rådighet över varan. Frågan är då när och var denna rådighet uppstår för en vara som levereras via Internet. Anta att en vara laddas upp och hålls tillgänglig på en server via webben. Utifrån EUDs uppfattning bör uppladdningsorten ej vara relevant. Denna ort kan inte anses utgöra den slutgiltiga bestämmelseorten för försäljningstransaktionen. Avtalet om försäljning av vara vilket ger upphov till den karakteristiska förpliktelsen leverans kan normalt ej heller anses föreligga vid uppladdningen på servern. Vad avser tillhandahållandet på servern uppstår här oklarheten huruvida nedladdning ska ses som att en vara hämtas från servern eller servern skickar varan till nedladdaren.¹⁷⁴ Till följd av en servers natur och funktion finns det stora svårigheter att lokalisera orten för serverns placering. Serverns placering är ej relevant för avtalet och att använda denna ort som anknytning kan ej anses förutsebart, i avsaknad av uttrycklig hänvisning.¹⁷⁵

¹⁷³ Jfr P. Stone, EU private international law, 2011, s.90.

¹⁷⁴ Jfr J. Fawcett m.fl., International sale of goods in the conflict of laws, 2005, s. 522f. samt M. Bogdan, Jurisdiktion och lagvalsfrågor på Internet, 1999, s. 9.

¹⁷⁵ Jfr P. Stone, EU private international law, 2011, s. 90 samt jfr P. Lindskoug, Domsrätt och lagval vid elektronisk handel, 2004, s. 109.

Det bör anmärkas att denna uppfattning, att den elektroniska utrustningen ej ska tillmätas relevans, är i överensstämmelse med den i E-handelsdirektivet.¹⁷⁶ Mer naturligt är troligen att se servern som en transportör av varan till vilken tillhandahållaren laddar upp varan för vidarebefordran till nedladdaren. Nedladdaren kan ej heller anses ha rådighet över varan blott av det faktum att varan hålls tillgänglig på servern.

Den slutliga bestämmandeorten där köparen får faktisk rådighet över varan måste i fråga om nätverksöverföring motsvara den ort där köparen kan ta del av varan i applikationslagret. Fysiskt överlämnande sker aldrig men det relevanta momentet kan med beaktande av diskussionen kring kategorisering vara rådighet över varans innehåll. Utifrån detta perspektiv bör nedladdningsorten anses vara leveransorten i fråga om en vara nedladdad via Internet eftersom det är på denna ort mottagaren får rådighet över varan. Denna ort måste också bäst anses överensstämma med den restriktiva tolkning av ordalydelsen i artikel 5.1 vilken dess funktion som undantag påbjuder. Vid bedömningen av den faktiska nedladdningsorten bör vid uppfyllelse via Internet geolocation teknologi kunna beaktas. Till följd av den teknologi som finns idag kan nedladdningsorten antas vara förutsebar för tillhandahållaren av en webbplats. Underlåtenhet hos försäljaren att avtala om uppfyllelseorten samt att bevissäkra vart en vara faktiskt skickas bör tolkas till nackdel för denna. Försäljaren har ingen annan än sig själv att skylla att denna ej är medveten om den mottagande avtalspartens lokalisering.¹⁷⁷ Mottagaren måste alltid anses medveten om var han själv befinner sig. Frågan kvarstår dock huruvida den faktiska nedladdningsorten är förenlig med den gemensamma partsviljan i avtalet. Denna bedömning görs av den nationella domstolen med beaktande av de i målet relevanta omständigheterna.

I sitt förslag till avgörande av de förenade målen C-509/09 och C-161/10, rörande artikel 5.3 Bryssel I, tar Generaladvokat Villalón upp frågan om geolocation teknologi ska kunna användas för att mäta spridningen av information via Internet. Frågan berörs också kort i avgörandet från EUD.¹⁷⁸ Teknologin avfärdas emellertid då den inte anses tillräckligt säker för att dra slutsatsen att det uppkommit en rättsstridig skada.¹⁷⁹ Det bör dock erinras att artikel 5.1 berör inomobligatoriska förhållanden i vilka det finns två konkreta parter. Dessa torde med större säkerhet kunna bestämmas än spridningen av ett visst medium via Internet. Dessutom bör framhållas att de källor på vilka Generaladvokat Villalón grundar sina slutsatser enbart behandlar serverbaserad geolocation teknologi.¹⁸⁰ Klientbaserad teknologi bör ha ett avsevärt större bevisvärde då denna är mer träffsäker samt förutsätter ett godkännande från klienten för identifikation av densamme.

¹⁷⁶ Se E-handelsdirektivet, art 2 c).

¹⁷⁷ Jfr P. Stone, EU private international law, 2006, s. 80.

¹⁷⁸ C-509/09 eDate Advertising.

¹⁷⁹ GA Villalón förslag till avgörande av de förenade målen C-509/09 och C-161/10 p. 50.

¹⁸⁰ Se fotnot 29 i GA Villalón förslag till avgörande av de förenade målen C-509/09 och C-161/10.

Den föreslagna och lämpligaste metoden är tillämplig oavsett med vilket applikationsprogram överföringen sker.¹⁸¹ I doktrin har tidigare tagits upp de problem som följer om varan skickas till köparen bifogad i ett e-postmeddelande.¹⁸² Flertalet e-poster hänför sig till servrar vilka e-postanvändaren kan få åtkomst till. Frågan är då om serverorten eller orten där köparen tar del av e-posten ska ha relevans vid avsaknad av avtalad leveransort. Ingendera av dessa platser kan antas spegla den gemensamma partsviljan i avtalet då de varken kan anses ha nära anknytning till kontraktet eller uppfylla kravet på förutsebarhet. Om uppfyllelseorten varken framgår direkt eller indirekt av avtalet får domstolen tillämpa den slutliga regeln om försäljarens hemvist. Denna ort torde uppfylla kravet på förutsebarhet då det är den ort som har störst anknytning till avtalet. Orten utgörs av den plats där uppfyllaren av den enligt avtalet karakteristiska förpliktelsen, det vill säga att leverera varan, har sin hemvist. Försäljaren av varan bör också vara den part av parterna som är lättast att identifiera. Försäljare inom EU måste exempelvis tillhandahålla information vilken kan användas för att avgöra hemvisten.¹⁸³ Denna ort är således såväl lättidentifierbar för kâranden som förutsebar för svaranden.¹⁸⁴

7.3.2 Utförandeorten

Återigen måste en distinktion göras mellan uppfyllelse i den fysiska världen och uppfyllelse via Internet. Den karakteristiska förpliktelsen för tjänst är utförande av bestämd verksamhet mot ersättning. Det är aktiviteten som är relevant och inte var uppdragsgivaren tar del av resultatet av aktiviteten.¹⁸⁵ Förmedlingen av resultatet till uppdragsgivaren via Internet är således irrelevant.¹⁸⁶ Avseende exempelvis en mjukvara är programmeringen av uteslutande relevans för bestämmandet av uppfyllelseorten. Inget händer på Internet utan aktivitet från en människa eller en maskin programmerad av en människa. Dessa kan alltid placeras i den fysiska världen.

Bestämmandet av uppfyllelseorten tar sin utgångspunkt i avtalet. Är det fråga om flera utförandeorter är det den huvudsakliga orten som grundar jurisdiktion för hela avtalet. I avsaknad av avtalad utförandeort beaktas istället den ort där aktiviteten av tjänsteutövaren faktiskt utförts, förutsatt att denna överensstämmer med den gemensamma partsviljan i avtalet. Orten där tjänsten faktiskt utförs kan tyckas vara en oförutsebar anknytning då aktiviteten, exempelvis programmeringen av mjukvara, faktiskt kan vidtas i mer än en medlemsstat. Förutsebarhet måste dock anses föreligga eftersom den faktiska utförandeorten endast beaktas i den mån denna är förenlig med den gemensamma partsviljan. I brist på faktisk utförandeort eller

¹⁸¹ Jfr GA Villalón förslag till avgörande av de förenade målen C-509/09 och C-161/10 p. 53.

¹⁸² Jfr P. Lindskoug, Domsrätt och lagval vid elektronisk handel, 2004, s. 115f.

¹⁸³ Se Dir 2000/31/EG.

¹⁸⁴ Jfr C-533/07 Falco p. 22 samt C-509/09 eDate Advertising.

¹⁸⁵ Jfr också P. Mankowski i U. Magnus & P. Mankowski (red.), European commentaries on private international law: Brussels I Regulation, 2007, s. 125 samt Rome I art 4(2)2.

¹⁸⁶ Jfr S. Leible i T. Rauscher (red.), Europäisches Zivilprozess- und Kollisionsrecht, 2011, s. 244.

oförenlighet av denna med den gemensamma partsviljan tillmäts tjänsteutövarens hemvist betydelse. Denna ort uppfyller kravet på förutsebarhet då den lättast kan identifieras samt har en nära anknytning eftersom en inte obetydlig del av verksamheten kan antas utföras på denna ort.

7.3.3 "Skulle ha uppfyllts"

De båda underpunkterna i artikel 5.1 b) Bryssel I är formulerade utifrån principen att uppfyllelseorten är den plats där den för avtalet karakteristiska förpliktelsen har eller skulle ha uppfyllts. I syfte att göra den tidigare diskussionen mer lättförståelig har frågan om "skulle ha" lämnats till detta avsnitt. Ordalydelsen har en normativ innebörd och syftar på den ort där avtalet borde ha uppfyllts. Denna formulering tycks förutsätta ett avtal enligt vilket uppfyllelseorten kan bestämmas. I avsaknad av sådan ort borde artikel 5.1 b) enligt ordalydelsen ej vara tillämplig. Avgöranden från EUD talar emellertid för att ett abstrakt kriterium ska kunna tillämpas vid avsaknaden av en avtalad uppfyllelseort. Artikel 5.1 b) är utifrån detta perspektiv tillämplig även i avsaknad av avtalad eller faktisk ort där uppfyllelse har eller skulle ha skett.

Formuleringen "skulle ha" omfattar två situationer, då uppfyllelse ej skett samt då uppfyllelse skett på fel ort. Den första situationen avser när en tjänst ej har utförts respektive när en vara ej har levererats. Den andra situationen avser när en tjänst har utförts på fel ort respektive när en vara har levererats till fel ort.¹⁸⁷ Med uppsatsens föreslagna metod bör dessa båda situationer generellt ej skapa problem.

Centralt i förhållandet mellan parterna är avtalet. Enligt Bryssel I bör jurisdiktion grundas på avtalet. I den situationen att uppfyllelse ej har skett söks uppfyllelseorten i avtalet. Det finns ingen faktisk uppfyllelseort i denna situation. Utan uttrycklig uppfyllelseort i avtalet finns ingen ort som kan identifieras enligt ordalydelsens "har eller skulle ha" uppfyllts. För artikelns tillämplighet frångås därför den direkta ordalydelsen till förmån för avtalet. Av denna anledning tillmäts orten för uppfyllarens hemvist betydelse som grund för jurisdiktion.

I den situationen att uppfyllelse har skett på fel ort bör normalt käranden anse att en korrekt ort framgår av avtalet. Är detta korrekt har domstolen på den avtalade orten jurisdiktion. Då käranden anser den faktiska uppfyllelseorten vara felaktig bör denna kunna antas vara oförenlig med den gemensamma partsviljan som kommer till uttryck i avtalet. Denna bevisfråga avgörs emellertid av den nationella domstolen. Föreligger oförenlighet mellan den faktiska uppfyllelseorten och den gemensamma partsviljan blir i sista hand uppfyllarens hemvist relevant. Det bör framhållas att det alltid finns en risk att käranden anser att förpliktelsen

¹⁸⁷ J. Fawcett m.fl., *International sale of goods in the conflict of laws*, 2005, s. 109.

skulle ha uppfyllts på en annan ort än den där den faktiskt har uppfyllts. Detta gäller oavsett på vilken ort det faktiska uppfyllandet skett.

Vad avser frågan om felaktig uppfyllelse finns dock ett särskilt problem. Hur ska en felaktig uppfyllelseort som initialt accepterats beaktas av den nationella domstolen? Uppstår ett nytt avtal avseende uppfyllelseorten och hur ska detta i så fall förhålla sig till det tidigare avtalet?¹⁸⁸ Denna problematik behandlas ej vidare i denna uppsats utan lämnas för behandling av en annan författare.

7.4 Uppfyllelseorten enligt artikel 5.1 a)

Den metod som utvecklades i 12/76 Tessili bygger på att domstolen, vid vilken talan har väckts, i avsaknad av uttrycklig uppfyllelseort använder sitt lands egen internationella privat- och processrätt för att avgöra vilken lag som är tillämplig på förpliktelsen, på vilken talan är grundad. Det är sedan denna lag som avgör ”uppfyllelseorten”. Artikel 5.1 a) Bryssel I blir tillämplig genom artikel 5.1 c) i de fall avtalet varken avser försäljning av vara eller utförande av tjänst. Avgörande för tillämpningen av artikel 5.1 a) blir således definitionen av varor respektive tjänster. Exempel på annat än varor och tjänster är enligt EUD licensavtal. För dessa avtal blir den relevanta förpliktelsen som käranden har till grund avgörande för vilket lands nationella rätt som ska tillämpas för bestämmandet av uppfyllelseorten. Här torde i flertalet av fallen lagvalsreglerna i Rom I vara av relevans.¹⁸⁹ Detta faktum har i doktrin framförts leda till rättssäkerhet och förutsebarhet inom EU.¹⁹⁰ Rom I innehåller dock oklarheter, liknande de i Bryssel I, gällande vilka faktorer som ska tillmätas betydelse i fråga om internetförhållanden. Även om förpliktelsen identifieras och Rom I pekar ut en nationell rätt enligt vilken uppfyllelseorten ska bestämmas kvarstår det faktum att också denna nationella rätt kan sakna en tillämpningsbar definition av uppfyllelseorten avseende internetförhållanden. Denna avsaknad kan eventuellt omöjliggöra tillämpning av artikel 5.1 a).¹⁹¹ Artikeln bör inte heller bli tillämplig i det fall då nyttjanderättsinnehavaren i ett licensavtal vill fastställa att upphovsmannen ej ska väcka skadestånds-/förbudstalan mot honom. Den relevanta förpliktelsen avser då avståndet från ett visst handlande utan geografisk begränsning. Då artikel 5.1 a) Bryssel I saknar tillämplighet får käranden istället tillämpa artikel 2. Vidare behandling av den lagvalsproblematik som följer av tillämpningen av artikel 5.1 a) är ej ämnad för ramen av denna uppsats.

¹⁸⁸ J. Fawcett m.fl., *International sale of goods in the conflict of laws*, 2005, s. 109ff.

¹⁸⁹ Se dock kommande ändring KOM 2010 (748) s. 3, 8 samt 23.

¹⁹⁰ L. Hatzidaki-Dahlström, *EU:s Internationella privat- och processrätt – Den femte friheten*, 2004, s. 41.

¹⁹¹ J. Fawcett m.fl., *International sale of goods in the conflict of laws*, 2005, s. 527ff.

8 Artikel 15.1 c)

Avseende jurisdiktion vid konsumentförhållanden finns i artikel 15 Bryssel I en särskild reglering. Konsumenten anses vara den svagare parten i avtal med näringsidkare¹⁹² och har därför en mer fördelaktig jurisdiktionsregel att tillgå.¹⁹³ Enligt artikel 16 kan konsumenten välja mellan att väcka talan i domstol på näringsidkarens hemvist alternativt på konsumentens hemvist. Däremot får konsumenten inte stämmas in på annan ort än dennes hemvist av näringsidkaren. För konsumenter är således dess hemvist av relevans förutsatt att artikel 15 är tillämplig. Nämnad artikel är ett undantag från undantaget i artikel 5.1 och ska därför tolkas restriktivt. Rymms ej tvisten inom artikel 15 är istället artikel 5.1 tillämplig.¹⁹⁴

För denna uppsats, där förhållanden på Internet är av intresse, är artikel 15.1 c) Bryssel I av särskild relevans. Denna underpunkt reglerar alla andra konsumentavtal än de reglerade i underpunkterna a)-b), det vill säga avbetalningsköp samt kredit på lån eller annan kredit för att finansiera köp av varor. Underpunkten c) omfattar inte heller avtal ingångna av en konsument där särskilda regleringar finns.¹⁹⁵ I den fortsatta framställningen kommer Artikel 15.1 c) uteslutande att diskuteras.¹⁹⁶ Artikeln har följande lydelse.

Artikel 15

1. Om talan avser avtal som har ingåtts av en person, konsumenten, för ändamål som kan anses ligga utanför hans affärsverksamhet eller yrkesverksamhet, gäller i fråga om behörigheten, om inte annat följer av föreskrifterna i artikel 4 och artikel 5.5, bestämmelserna i detta avsnitt (---)

c) i övriga fall, om avtalet har ingåtts med en person som bedriver kommersiell verksamhet eller yrkesverksamhet i den medlemsstat där konsumenten har hemvist eller, på något sätt, riktar sådan verksamhet till den medlemsstaten eller flera stater, däribland den medlemsstaten, och avtalet faller inom ramen för sådan verksamhet (---).

Artikeln är en specialreglering (*lex specialis*) i förhållande till artikel 5.1 Bryssel I vad avser konsumentförhållanden varför begreppet ”avtal” anses

¹⁹² I artikel 15 Bryssel I används i själva verket inte begreppet näringsidkare, utan det hänvisas till en person ”som bedriver kommersiell verksamhet eller yrkesverksamhet”. För enkelhetens skull används i den fortsatta framställningen uttrycket näringsidkare med avseende på denna person.

¹⁹³ Ingress p.13 Bryssel I.

¹⁹⁴ L. Pålsson, Bryssel I-förordningen jämte Bryssel- och Lugano konventionerna, 2008, s. 168.

¹⁹⁵ Se försäkringstvister art 8-14 samt exklusiv jurisdiktion art 22.

¹⁹⁶ För övriga delar av art 15 se P. A. Nielsen i U. Magnus & P. Mankowski (red.), European commentaries on private international law: Brussels I Regulation, 2007, s. 306ff. samt L. Pålsson, Bryssel I-förordningen jämte Bryssel- och Lugano konventionerna, 2008, s. 170f.

ha motsvarande innebörd.¹⁹⁷ Artikel 15 är dock snävare avgränsad och gäller bara i förhållande till vissa konsumentavtal. För förståelse av artikeln krävs en mer ingående diskussion av begreppen ”konsumenten”, ”riktar” och ”sådan verksamhet” vilka alla torde tolkas självständigt med beaktande av förordningens tillkomst, syfte och systematik.¹⁹⁸ Viss ledning bör också finnas i liknande begrepp i Rom I.¹⁹⁹

8.1 ”Konsumenten”

Av artikel 15.1 Bryssel I framgår att konsumenten är en person med ”ändamål som kan anses ligga utanför hans affärsverksamhet eller yrkesverksamhet”. Det bör framhållas att begreppet ”person” uteslutande tycks omfatta fysiska personer.²⁰⁰ För dessa personers avtal gäller särskilda jurisdiktionsregler. En förutsättning för tillämplighet är att ett avtal faktiskt har ingåtts mellan parterna. Ett anbud utan accept faller således utanför artikelns tillämplighet.²⁰¹ Vidare förutsätts att den andra avtalsparten är en näringsidkare och inte en konsument.²⁰² Artikeln syftar till att skydda den svagare parten i ett ojämnt avtalsförhållande. Ett avtal mellan två konsumenter uppfyller ej detta syfte då dessa anses jämbördiga.²⁰³ ”Konsumenten” ska tolkas autonomt och restriktivt. EUD har fastslagit att begreppet endast omfattar avtal som ingåtts för att ”tillgodose en enskild parts privata och slutliga konsumtion”.²⁰⁴ Det är den objektiva uppfattningen om en person med beaktande av avtalets art och syfte som avgör huruvida denna är att anse som konsument i den aktuella tvisten. Om avtalet har ändamål hänförligt till yrkesverksamhet blir artikel 15 Bryssel I inte tillämplig förutsatt att detta ändamål inte är obetydligt i förhållande till det överordnade privata ändamålet. Vid sådan bedömning vägs all relevant fakta in. Vad en part kan antas ha varit medveten om beaktas dock endast i det fall att den påstådda konsumenten givit uppfattningen att denne handlat som näringsidkare.²⁰⁵ För detta torde dock fordras att motparten är i god tro avseende konsumentens påstådda ställning.

¹⁹⁷ P. A. Nielsen i U. Magnus & P. Mankowski (red.), *European commentaries on private international law: Brussels I Regulation*, 2007, s. 308ff.

¹⁹⁸ C-464/01 Gruber p. 34 och 37 samt C-585/08 Pammer p. 53ff.

¹⁹⁹ L. Pålsson, *Bryssel I-förordningen jämte Bryssel- och Lugano konventionerna*, 2008, s. 169.

²⁰⁰ Ordvalet ”enskild” i C-269/95 Benincasa tycks stödja denna uppfattning. Se också P. A. Nielsen i U. Magnus & P. Mankowski (red.), *European commentaries on private international law: Brussels I Regulation*, 2007, s. 312.

²⁰¹ C-27/02 Engler samt C-180/06 Ilsinger.

²⁰² I art 15.1 c) framgår att avtalet ska ”ingåtts med en person som bedriver kommersiell verksamhet eller yrkesverksamhet”. Se L. Pålsson, *Bryssel I-förordningen jämte Bryssel- och Lugano konventionerna*, 2008, s. 169, Art 6 Rom I samt C-180/06 Ilsinger p. 52f.

²⁰³ D. Rowland m.fl., *Information technology law*, 2011, s. 257f.

²⁰⁴ C-89/91 Shearson samt C-269/95 Benincasa.

²⁰⁵ C-464/01 Gruber.

8.2 ”Riktar”

Krav på riktning från näringsidkaren till konsumenten fanns även i artikel 13.3 Brysselkonventionen. Denna förutsatte att konsumenten, till följd av ett särskilt riktat anbud till denne eller marknadsföring i dennes hemvist, vidtagit de för avtalets ingående nödvändiga åtgärderna i hemviststaten. I Bryssel I finns krav på riktning men det är numera tillräckligt att riktningen sker till konsumentens hemvist. Övriga krav har tagits bort. Dessutom utvidgas artikel 15.1 c) Bryssel I till att omfatta alla konsumentavtal. Det är således numera tillräckligt att konsumenten ingått avtal med en person som bedriver kommersiell verksamhet, att avtalet rör sådan verksamhet samt att sådan verksamhet riktas till konsumentens hemvist. Förutsatt att avtalet omfattas av sådan kommersiell verksamhet vilken riktas till konsumentens hemvist är det möjligt för en konsument att åtnjuta artikel 15 Bryssel I trots att denne ingått avtalet i en annan stat än hemviststaten oavsett var i världen detta sker. Av motiveringen till kommissionens ursprungliga förslag framgår att ändringen har till syfte att likställa elektroniska avtal med andra avtal ingångna på distans. Kommissionen framförde att artikeln var tillämplig på interaktiva webbplatser på Internet vilka var tillgängliga från konsumentens hemvist. Däremot omfattades ej passiva webbplatser.²⁰⁶ Kommissionens terminologi var uppenbarligen inspirerad av amerikansk rätt och har fått omfattande kritik i doktrin.²⁰⁷ Senare uttalanden fastslår att blotta tillgängligheten av en webbsida på Internet ej uppfyller kravet på riktning. Emellertid utelämnades vilka kriterier som krävdes för riktning. Det framhölls dock att språk och valuta inte var relevanta faktorer.²⁰⁸

I de förenade målen C-585/08 Pammer samt C-144/09 Hotel Alpenhof gav EUD klarhet till begreppet ”riktar” vad avser webbplatser. EUD framförde att ”riktar” var ett autonomt begrepp som skulle tolkas med beaktande av förordningens system och syfte. Artikel 15 Bryssel I hade till syfte att skydda konsumenten som ansågs vara ekonomiskt svagare och mindre erfaren i rättsliga angelägenheter än motparten.²⁰⁹ Ändringarna i förhållande till Brysselkonventionen avsåg att stärka konsumentskyddet. Kommunikation via Internet försvårade bestämmandet av de relevanta platserna för avtalets ingående samtidigt som konsumentens sårbarhet växte till följd av ett ökat antal kommersiella erbjudanden.²¹⁰ Konsumentskyddet i artikel 15 var inte absolut och blev ej tillämpligt bara på grund av att webbplatsen var tillgänglig från konsumentens hemvist. För riktning krävdes att näringsidkaren, innan det eventuella avtalsslutandet, hade visat en vilja att upprätta kommersiella förbindelser med konsumenterna i den

²⁰⁶ KOM (1999) 348 s. 14.

²⁰⁷ F. Debussere, *International jurisdiction over e-consumer contracts in the European Union: Quid novi sub sole?*, 2002, s. 357ff. samt P. Lindskoug, *Domsrätt och lagval vid elektronisk handel*, 2004, s. 124ff.

²⁰⁸ DGH III 14139/00, s. 5

http://euzpr.eu/eudocs/01prozessr/10zivilhandelsr/10brusselivo/brusselivo-172-rat_14139-00_en.pdf (2011-11-15).

²⁰⁹ C-585/08 Pammer p. 53f.

²¹⁰ C-585/08 Pammer p. 62.

medlemsstat där den aktuella konsumenten hade sin hemvist.²¹¹ Riktning förelåg således ej blott baserat på det faktum att ett avtal ingåtts med en konsument i en medlemsstat. EUD framförde angivandet av e-postadress, geografisk adress samt telefonnummer utan landsnummer som omständigheter vilka inte kunde beaktas i denna bedömning. Detta eftersom denna typ av information var nödvändig för att konsumenterna inom näringsidkarens egen hemvist skulle ha möjlighet att kontakta näringsidkaren.²¹² Huruvida webbplatsen var interaktiv eller passiv var ej av relevans.²¹³

Alla omständigheter vilka gav ett tydligt ”uttryck för en vilja att bedriva hemförsäljning till konsumenterna” i en viss medlemsstat indikerade på en riktning. Exempelvis utgifter för sökoptimeringstjänster avseende vissa medlemsstater samt att webbplatsen innehöll uppgifter om medlemsstater i vilka näringsidkaren erbjöd sina varor och tjänster. Även mindre uppenbara omständigheter, eventuellt i kombination med varandra, kunde påvisa en riktning. För detta framförde EUD en inte uttömmande förteckning, vilken följer.

- Verksamheten är internationell till sin art, såsom viss turistverksamhet
- Telefonnummer anges med landsnummer
- En annan toppdomän används än den som avser den medlemsstat där näringsidkaren är etablerad eller en neutral toppdomän används
- Vägbeskrivning från en eller flera andra medlemsstater till den plats där tjänsten ska tillhandahållas lämnas
- Det nämns att näringsidkaren har en internationell kundkrets bestående av kunder med hemvist i olika medlemsstater, exempelvis genom att det presenteras omdömen från sådana kunder
- Om möjlighet ges till att använda annat språk och valuta än det/den som vanligen används i den medlemsstat varifrån näringsidkaren utövar sin verksamhet.²¹⁴

Med beaktande av de aktuella målen framhöll EUD att då ett förmedlingsbolag tillhandahåller webbplatsen måste det prövas huruvida näringsidkaren varit eller borde varit medveten om förmedlingsbolagets internationella dimension samt dessa parters förhållande.²¹⁵ Det ankommer på den nationella domstolen att avgöra huruvida webbplatsen anses riktad till konsumentens hemvist i det aktuella fallet.²¹⁶

8.3 ”Sådan verksamhet”

Genom senare års praxis har EUD klarlagt frågan om vad som krävs för att en verksamhet ska anses riktad till medlemsstaten där konsumenten har hemvist. Av artikel 15.1 c) Bryssel I framgår dock ett krav på att riktningen avser ”sådan verksamhet”, det vill säga ”kommersiell verksamhet eller

²¹¹ För utförlig motivering se GA Trstenjak förslag till avgörande av mål C-585/05 p. 60ff.

²¹² C-585/08 Pammer p. 70ff.

²¹³ C-585/08 Pammer p. 79.

²¹⁴ C-585/08 Pammer p. 80ff.

²¹⁵ C-585/08 Pammer p. 89.

²¹⁶ C-585/08 Pammer p. 85.

yrkesverksamhet”. För artikelns tillämplighet krävs dessutom att avtalet mellan konsumenten och näringsidkaren faller inom ramen för riktad ”sådan verksamhet”. Frågan som uppstår är var gränsen för kommersiell verksamhet och yrkesverksamhet går ifråga om riktning. Anta att en konsument i Spanien ingår ett avtal med en näringsidkare avseende köp av ett tangentbord. Väl på sin hemvist, Sverige, inser konsumenten att tangentbordet inte fungerar. Anta att den spanska näringsidkarens webbplats riktar sig till Sverige. Är artikel 15.1 c) tillämplig om webbplatsen uteslutande består av en annons för tangentbord i allmänhet? Ändras bedömningen om annonsen avser ett specifikt tangentbord med annat produktionsnummer eller av annat märke än det konsumenten köpt? Slutligen vad händer om näringsidkarens webbplats utgör en elektronisk storhandel för datorer och datortillbehör innehållande allt utom det specifika tangentbordet konsumenten köpt? Frågan blir således huruvida ”sådan verksamhet” har en vid innebörd, omfattande en viss kategori näringsidkare, eller en snäv innebörd, omfattande det som uttryckligen riktas.

Artikel 15.1 c) är ett undantag från undantaget varför en tolkning ej bör gå utanför ordalydelsen. Sådan verksamhet syftar på ”kommersiell verksamhet eller yrkesverksamhet”. Med beaktande av artikelns tillkomst, syfte och systematik torde tolkningen av denna verksamhet vara konform med ”affärsverksamhet eller yrkesverksamhet” i första punkten. Innebörden bör omfatta all verksamhet vilken inte avser att tillgodose en enskilds privata konsumtion. ”Sådan verksamhet” är således ett vitt begrepp. För denna tolkning talar också det faktum att konsumentskyddet i artikeln är långtgående. Skyddet för den svagare parten är dock ej absolut varför en avvägning måste göras. För bestämmandet av riktning beaktade EUD den objektiva uppfattningen vid avtalets ingående. Vid en bedömning av den faktiska verksamhet som riktas är det lämpligt att ta samma utgångspunkt. Utifrån detta perspektiv bör mer innefattas i en allmän och generell verksamhet än i en detaljerad och snäv verksamhet. En webbplats i form av elektronisk storhandel bör därmed innefatta även ett tangentbord av annat produktnummer eller märke. Avseende en nischad och välavgränsad webbplats finns inte samma utrymme för att innefatta ett tangentbord av annat produktnummer eller märke.

I doktrin har exemplet framförts att om en TV marknadsförs men konsumenten köper en radio blir inte artikeln tillämplig.²¹⁷ Med ovanstående i beaktning anser jag emellertid svaret vara relativt. Är den riktade objektiva verksamheten vid avtalets ingående TV, bildskärmar eller elektronik? Sistnämnda kategori torde omfatta radio varpå artikel 15.1 c) blir tillämplig. Det bör framhållas att det är den objektiva verksamheten vid avtalets ingående som beaktas. Därför omfattas ej en ändring av den riktade verksamheten efter denna tidpunkt. Således blir artikel 15.1 c) inte tillämplig av den omständigheten att verksamheten utökas från TV till att

²¹⁷ P. A. Nielsen i U. Magnus & P. Mankowski (red.), *European commentaries on private international law: Brussels I Regulation*, 2007, s. 318, se likande exempel i L. Pålsson, *Bryssel I-förordningen jämte Bryssel- och Lugano konventionerna*, 2008, s. 173 samt P. Lindskoug, *Domsrätt och lagval vid elektronisk handel*, 2004, s. 131.

även omfatta radio efter avtalets ingående. Vilka exakta kriterier EUD i ett framtida avgörande väljer att beakta för bedömningen av riktad ”sådan verksamhet” lämnar jag därhän. Innebörden är dock av betydelse för en korrekt tillämpning av artikel 15.1 c). När nu EUD givit klarhet i frågan om riktning blir följdfrågan vad riktningen faktiskt omfattar.

8.4 Internet - medvetenhet och risker?

Vad gäller jurisdiktion enligt artikel 15 Bryssel I så skiljer sig anknytningsgrunden från artikel 5.1. Den senare lägger vikt vid den enligt avtalet specifika uppfyllelseorten medan den tidigare endast förutsätter att avtal ingåtts mellan konsument och näringsidkare samt att näringsidkaren riktar verksamhet, till vilket avtalet hänför sig, till konsumentens hemvist.²¹⁸ Artikel 15 förutsätter således ej att avtalet är en följd av riktningen utan endast att avtalet omfattas av den riktade verksamheten. Huruvida den aktuella konsumenten faktiskt tagit del av den riktade verksamheten är således irrelevant.

För tillämpning av artikeln krävs att personen som ingår avtalet faktiskt är konsument. Vad avser internetförhållanden är parterna ofta okända för varandra. Frågan som uppstår blir således huruvida artikelns tillämplighet kräver att parterna är medvetna om varandras ställning som konsument respektive näringsidkare. En fysisk person kan beroende på omständigheterna uppträda både som konsument och näringsidkare. Av praxis följer att det är den objektiva uppfattningen om en person med beaktande av avtalets art och syfte som avgör huruvida denna är att anse som konsument i den aktuella tvisten. Denna bedömning görs av den nationella domstolen. Alla objektivt relevanta fakta vägs in. En näringsidkares subjektiva uppfattning av den andra parten beaktas ej såvida inte motparten givit intrycket att denna handlat i ställning av näringsidkare. Sådant intryck bör uppstå då konsumenten i anknytning till avtalet, på webbplatsen, uppgett sig vara näringsidkare.²¹⁹ I detta fall torde artikel 15 ej vara tillämplig. Det krävs emellertid att näringsidkaren är i god tro avseende sin uppfattning. Framgår tydligt att avtalets art och syfte avser att tillgodose en enskild parts privata och slutliga konsumtion bör god tro kunna ifrågasättas. Konsumenten har emellertid påstått sig vara näringsidkare och därigenom avstått tillämpligheten av artikel 15 Bryssel I. Av denna anledning bör konsumenten ha bevisbördan för eventuell ond tro och därigenom tillämpligheten av artikel 15. Det bör framhållas att artikeln inte blir tillämplig mellan näringsidkare även om avtalet förefaller tillgodose en enskild parts privata och slutliga konsumtion. Köper exempelvis en tandläkare ett dataspel till dennes väntrum faller detta utanför artikelns direkta tillämplighetsområde varför artikel 5.1 b) Bryssel I tillämpas.

²¹⁸ Kan komma att ha stor betydelse i förhållande mellan EU-konsumenter och NI utanför EU, jfr KOM 2010 (348) samt L. Gillies, Clarifying the 'Philosophy of article 15' in the Brussels I Regulation: C-585/08 Peter Pammer v Reedere Karl Schluter GmbH & Co And C-144/09 Hitel Alpenhof Gesmbh v Oliver Heller, 2011 s. 563f.

²¹⁹ Jfr P. Lindskoug, Domsrätt och lagval vid elektronisk handel, 2004, s. 119ff.

Vid bestämmandet av riktning beaktas huruvida näringsidkaren innan avtalslutandet visat en vilja att upprätta kommersiella förbindelser med konsumenterna i den medlemsstat där konsumenten i det aktuella avtalet har sin hemvist. För detta ändamål framfördes en icke uttömmande förteckning av omständigheter vilka kunde vägas in i bedömningen. En icke uttömmande lista medför att även andra omständigheter kan vägas in. Detta skapar för näringsidkarna oförutsebarhet samtidigt som det öppnar upp för att omfatta även framtida riktningmoment. EUD måste anses ha gjort en avvägning mellan syftet av förutsebarhet av jurisdiktion och önskan att i möjligaste mån göra artikeln teknikneutral. Teknikneutralitet är önskvärt men frågan är om inte mer förutsebarhet krävs. Förutsebarhet är ett av de grundläggande syftena i Bryssel I. Genom att tillhandahålla en icke uttömmande förteckning utan inbördes rangordning öppnas det upp för en skönsmässig bedömning i de nationella domstolarna. För att exemplifiera antar vi att konsumenten A med hemvist i Sverige inför sin kommande vistelse i Spanien bokar ett restaurangbesök hos en spansk näringsidkare via dennas webbplats. Webbplatsen ifråga har vid avtalets ingående ingen riktning till Sverige varför artikel 15.1 c) Bryssel I inte är tillämplig. Efter konsumentens vistelse i Spanien skriver konsumenten A på svenska ett omdöme på näringsidkarens webbplats där näringsidkaren rekommenderas. Även om den spanska näringsidkaren inte själv förstår svenska kan omdömet antas visa en vilja hos näringsidkaren att upprätta kommersiella förbindelser med konsumenterna i Sverige. Frågan är om webbplatsen därefter är riktad till Sverige. Om så inte är fallet är frågan hur många svenska omdömen som krävs för riktning. En uttömmande och detaljerad förteckning hade varit att föredra eftersom detta hade medfört en mer harmoniserad tolkning av begreppet i de nationella domstolarna. Konsumentskyddet är, vilket EUD framhåller, inte absolut men måste antas vara väldigt långtgående.

Av ovanstående framgår att näringsidkare alltid utsätter sig för en risk att blir stämde av konsumenter i det land till vilket de riktar sig. Riktningen bedöms utifrån de i målet relevanta omständigheterna och hemvisten för fysiska personer bestäms enligt nationell rätt. Konsumenten kan anses ha hemvist enligt fler än en nationell rätt varför konsumenten kan ha en valmöjlighet. Detta torde ge näringsidkare runt om i Europa incitament till att begränsa riktningen av sina webbplatser. Frågan är då i vilken mån detta är möjligt. En näringsidkare bör kunna anpassa sin webbplats efter de kriterier som framförts av EUD för att begränsa antalet medlemsstater i vilka de kan bli stämde och tvingas stämma in. Viss osäkerhet föreligger dock alltid till följd av den ej uttömmande listan. Har ett avtal ingåtts med en part som vid tvisten visar sig vara konsument finns alltid risken att domstolen finner ett kriterium vilket tillsammans med avtalet anses uppfylla riktning. För större säkerhet bör en uttrycklig angivelse av riktningen vara påbjuden. Det vill säga att näringsidkaren på webbplatsen uttryckligen framför att verksamheten explicit riktas eller inte riktas till en medlemsstat eller vissa medlemsstater. Geolocation teknologi bör för detta syfte effektivt kunna begränsa riktningen genom att avtal endast ingås med parter lokaliserade till särskilda medlemsstater. Frågan om uttrycklig riktning

berördes aldrig av EUD i de förenade målen C-585/08 Pammer samt C-144/09 Hotel Alpenhof. Däremot behandlade Generaladvokat Trstenjak frågan kort i sitt förslag till avgörande. Häri framgick att även en uttrycklig riktning borde vara möjlig eftersom underförstådd riktning tillåts. En förutsättning var dock att näringsidkaren även i praktiken följde den uttryckliga riktningen samt att denna var förenlig med övriga bestämmelser i unionsrätten. Den senare bedömningen fick göras utifrån de konkreta omständigheterna i det enskilda fallet.²²⁰ Potentiellt kan en uttrycklig riktning strida mot diskrimineringsförbudet, artikel 18 FEUF, inom EU eftersom konsumenter behandlas olika på grund av att de befinner sig i olika medlemsstater vid avtalets ingående. Detta kriterium leder till en särbehandling av de nationaliteter vilka är hemmahörande i medlemsstater till vilka webbplatsen ej riktas.²²¹ Frågan blir då om denna diskriminering objektivt kan rättfärdigas av att näringsidkaren vill undvika jurisdiktion hos vissa utländska domstolar. I dagsläget är det oklart huruvida diskrimineringsförbudet är direkt tillämpligt på privata näringsidkare.²²² Huruvida uttrycklig riktning av en webbplats är möjlig blir för EUD att avgöra. I väntan på sådant avgörande är det lämpligt att finna ledning i Generaladvokat Trstenjaks riktlinjer. Uttrycklig riktning är därmed möjlig men varje enskilt fall måste bedömas individuellt.²²³

Det bör framhållas att tillämpligheten av artikel 15 Bryssel I ej påverkar eventuell senare tillämpning av materiella konsumentregler vilka tillämpas i den nationella domstol som har jurisdiktion.

²²⁰ Förslag till avgörande av GA Trstenjak p. 91f.

²²¹ Jfr C-398/92 Mund & Fester.

²²² Se J. Trzaskowski, *Legal Risk and Management in a global, electronic marketplace*, 2006, s. 334f.

²²³ Förslag till avgörande av GA Trstenjak p. 91f. se också J. Fawcett m.fl., *International sale of goods in the conflict of laws*, 2005, s. 500f. samt Se D.J.B. , Svantesson, *Pammer and Hotel Alpenhof – ECJ decision creates further uncertainty about when e-businesses “direct activities” to a consumer’s state under the Brussels I Regulation*, 2011, s. 303.

9 Slutsatser

Bryssel I innehåller oklarheter. Dessa kompliceras ytterligare vid avtal hänförliga till Internet. I uppsatsen har oklarheter avseende artikel 5.1 och 15.1 c) beskrivits och analyserats. Dessa analyser har resulterat i följande slutsatser.

9.1 Artikel 5.1

Problematiken kring Artikel 5.1 Bryssel I och dess förhållande till Internet är ingen ny företeelse utan har diskuterats sedan Brysselkonventionen. I avsaknad av särskild reglering är det min åsikt att ingen särbehandling ska ske av avtal hänförliga till Internet. Domstolen på uppfyllelseorten har således jurisdiktion avseende avtalet. Kategoriseringen av vara, tjänst respektive annat är idag oklar och kräver förtydliganden från EUD. Kategoriseringen av en via Internet nedladdad mjukvara är särskilt problematisk. Den enda klara definition som finns avseende kategoriseringen är att tjänst utgörs av bestämd verksamhet mot ersättning. En mjukvara vars nedladdning förutsätter ingående av ett licensavtal är således inte en tjänst. Inte heller är det en vara. Artikel 5.1 a) blir därmed tillämplig. Enligt denna underpunkt ska nationella lagvalsregler tillämpas för att avgöra vilken lag som är tillämplig på förpliktelsen på vilken talan är grundad. Det är sedan denna lag som avgör uppfyllelseorten.

Avseende förhållandet mellan vara och tjänst har EUD endast framfört skillnader avseende vara i förhållande till tjänst. Utifrån dessa skillnader anser jag att en mjukvara vilken programmeras enligt uppdragsgivarens behov och där äganderätten ska övergå bör kategoriseras som en tjänst då den bestämda verksamheten mot ersättning karakteriserar avtalet. Är det istället fråga om en standardmjukvara är det mer troligt att denna kategoriseras som vara eftersom programmeringen här är underordnad. Att varan levereras via Internet bör vid kategoriseringen ej tillmätas relevans då en differentiering måste anses strida mot syftet bakom Bryssel I. Problemet är dock att endast antaganden kan göras. Begreppen ska tolkas autonomt och för klarhet krävs avgöranden från EUD.

Kategoriseringen är avgörande för bestämmandet av uppfyllelseorten och det är på denna ort alternativ jurisdiktion till svarandens hemvist finns. För vara och tjänst finns autonoma definitioner av detta begrepp. Avtal hänförliga till annat följer den linje som ovan beskrivits angående licensavtal. För tjänst är uppfyllelseorten den plats där den bestämda verksamheten mot ersättning utförs. För vara är uppfyllelseorten den slutliga bestämmelseorten för försäljningstransaktionen där köparen får faktisk rådighet över varan. Bedömningen av uppfyllelseorten ska göras mot bakgrund av Bryssel I:s tillkomst, syfte och systematik. En särskild bedömning anser jag ej ska göras av avtal vilka uppfylls via Internet. Av denna anledning är det lämpligt att följa den metod som kan utläsas ur

tidigare avgöranden från EUD. Enlig denna metod söks uppfyllelseorten primärt i avtalet. I avsaknad av en i avtalet klar uppfyllelseort beaktas sekundärt den faktiska uppfyllelseorten förutsatt att denna ort är förenlig med den gemensamma partsviljan i avtalet. Denna bedömning är hänförlig till de faktiska omständigheterna i det enskilda fallet varför denna bevisfråga avgörs av den nationella domstolen. Existerar ingendera av dessa uppfyllelseorter kan käranden välja att stämma in på hemvistorten för den avtalspart som ska uppfylla eller har uppfyllt den prestation som är karakteristisk för avtalet.

Avslutningsvis rekommenderar jag att parterna reglerar frågan om uppfyllelseorten i avtalet eftersom detta leder till störst förutsebarhet för båda parter. Det bör dock framhållas att i det fall denna ort uteslutande är avsedd att skapa jurisdiktion så krävs att de särskilda kraven i artikel 23 Bryssel I angående prorogationsavtal iakttas.

9.2 Artikel 15.1 c)

Den särskilda jurisdiktion som finns gällande konsumentavtal i artikel 15.1 c) tillkom i syfte att även omfatta avtal ingångna via Internet. Tillämplighet av denna artikel förutsätter ett avtal vilket objektivt sett är ingånget för att tillgodose en enskild parts privata och slutliga konsumtion. Det krävs dock att motparten till denna konsument är näringsidkare. Bedömningen huruvida avtalsparterna intar dessa ställningar görs av den nationella domstolen vilken beaktar samtliga objektiva omständigheter.

Kan den ovanstående partsställningen konstateras och har ett avtal mellan parterna ingåtts så ställs för jurisdiktion på konsumentens hemvist avseende avtal ingångna via Internet ett krav på riktning. För fastställandet av riktning till viss medlemsstat har EUD avseende webbplatser framfört en ej uttömmande förteckning vilken i det enskilda fallet kan påvisa riktning. Den nationella domstolen ska med denna förteckning utröna om näringsidkaren, före avtalet med konsumenten, visat en vilja att ingå avtal med konsumenter i den medlemsstat där den aktuella konsumenten har sin hemvist. En icke uttömmande lista kan ifrågasättas då denna är till nackdel för en harmoniserad tillämpning i de nationella domstolarna. Min uppfattning är dock att EUD ansett behovet av en nyanserad och till viss del teknikneutral bedömning väga tyngre. Om riktning är påvisad omfattas bara avtal som faller inom ramen för den verksamhet som näringsidkaren riktar till konsumentens hemvist. Frågan blir således vilken denna verksamhet är. Svaret anser jag ska ta sin utgångspunkt i den objektiva uppfattningen vid avtalets ingående. Utifrån detta perspektiv bör en riktad allmän och generell verksamhet tolkas extensivt medan en nischad och välavgränsad verksamhet bör tolkas mer restriktivt.

Med föregående i beaktning finns det för näringsidkare alltid en risk att motparten är konsument och domstolen på dennes hemvist anser riktning föreligga. Incitament finns således för att begränsa riktningen av

webbplatsen i möjligaste mån. Näringsidkaren kan välja att anpassa sin webbplats enligt den förteckning som EUD framfört för påvisandet av riktning. Denna förteckning är emellertid inte uttömmande varför en uttrycklig riktning till viss medlemsstat eller vissa medlemsstater är påbjudet. En uttrycklig riktning bör väga tungt vid helhetsbedömningen av webbplatsens riktning. Det kan dock ifrågasättas huruvida sådan riktning är förenlig med diskrimineringsförbudet inom EU. I avvaktan på avgörande från EUD är min åsikt dock att detta tillvägagångssätt är det mest lämpliga för att begränsa jurisdiktion på Internet avseende konsumentförhållanden.

Käll- och litteraturförteckning

Offentligt tryck

DGH III 14139/00. Gemensam deklARATION av Rådet och Kommissionen angående artikel 15 och 73 av förordningen Nr 44/2001. Bryssel den 14.12.2000 (Hämtad 2011-11-15 från http://euzpr.eu/eudocs/01prozessr/10zivilhandelsr/10brusselivo/brusselivo-172-rat_14139-00_en.pdf).

Jenard, P. (1979) Report on the Convention on jurisdiction and the enforcement of judgements in civil and commercial matters signed at Brussels, 27 September 1968. Official Journal C 59, 5 March 1979.

KOM (1999) 348 slutlig. Förslag till Rådets Förordning (EG), *Om domstols behörighet och om erkännande och verkställighet av domar på privaträttens område*. Bryssel den 14.07.1999.

KOM(2009) 557 slutlig. Meddelande från Kommissionen till Europaparlamentet, Rådet, Europeisk ekonomiska och Sociala kommittén samt Regionkommittén, *Om gränsöverskridande e-handel mellan företag och konsument i EU*. Bryssel den 22.10.2009.

KOM (2010) 245 slutlig/2. Meddelande från Kommissionen till Europaparlamentet, Rådet, Europeisk ekonomiska och Sociala kommittén samt Regionkommittén, *En digital agenda för Europa*. Bryssel den 26.08.2010.

KOM (2010) 748 slutlig. Förslag till Europaparlamentets och Rådets Förordning, *Om domstols behörighet och om erkännande och verkställighet av domar på privaträttens område*.

SOU 2003:59, *Toppdomän för Sverige*.

Litteratur

Beynon-Davies, Paul, 2004. *E-business*. New York (USA).

Bigos, Oren, 2005. "Jurisdiction over cross-border wrongs on the Internet", *International and comparative law quarterly*, vol. 54 (Hämtad 2011-11-10 från <http://www.jstor.org.ludwig.lub.lu.se/stable/3663451?seq=1> via database EBSCOhost).

Bogdan, Michael, 1999. "Jurisdiktions- och lagvalsfrågor på Internet", *Ny juridik*, nr. 4.

Bogdan, Michael, 2006. *Concise introduction to EU private international law*. Groningen (Nederländerna).

Bogdan, Michael, 2008. *Svensk internationell privat- och processrätt*. Sjunde upplagan. Stockholm (Sverige).

Britt, David T. - Davis, Chuck - Forrester, Jason - Liu, Wei - Matthews, Carolyn - Parziale, Lydia - Rosselot, Nicolas, 2006. *TCP/IP Tutorial and Technical Overview*. Åttonde upplagan. (Hämtad 2011-11-10 från <http://www.redbooks.ibm.com/redbooks/pdfs/gg243376.pdf>).

Debusseré, Frederic, 2002. "International jurisdiction over e-consumer contracts in the European union: Quid novi sub sole?", *International journal of law and information technology*, vol. 10 nr. 3. Oxford (Storbritannien).

Dixon, Martin, 2007. *Textbook on International law*. Sjätte upplagan. Oxford (Storbritannien).

Doty, Nick – Mulligan, Deidre K. – Wilde, Erik, 2010. "Privacy Issues of the W3C geolocation API", UC Berkley School of information report 2010-038. (Hämtad 2011-11-10 från <http://escholarship.org/uc/item/0rp834wf#page-2>).

Edwards, Lilian – Waelde, Charlotte, 2009. *Law and the Internet*. Tredje upplagan. Portland (USA).

Fawcett, James – Harris, Jonathan – Bridge, Michael, 2005. *International sale of goods in the conflict of laws*. Oxford (Storbritannien).

Gillies, Lorna, 2011. "Clarifying the 'Philosophy of article 15' in the Brussels I Regulation: C-585/08 Peter Pammer v Reedere Karl Schluter GmbH & Co And C-144/09 Hitel Alpenhof Gesmbh v Oliver Heller", *International and Comparative Law Quarterly*, vol. 60. (Hämtad 2011-11-20 från <http://journals.cambridge.org/action/displayFulltext?type=1&fid=8274377&jid=ILQ&volumeId=60&issueId=02&aid=8274375>).

Goldsmith, Jack – Wu, Tim, 2006. *Who controls the Internet: Illusions of a boarderless world*. Oxford (Storbritannien).

Grušić, Uglješa, 2011. "Jurisdiction in complex contracts under the Brussels I Regulation", *Journal of International Private law*, vol. 7 nr. 2. Oxford (Storbritannien).

Hatzidaki-Dahlström, Lea, 2004. *EU:s Internationella privat- och processrätt – Den femte friheten*. Andra upplagan. Lund (Sverige).

Hess, Burkhard – Pfeiffer, Thomas – Schlosser, Peter, 2008. *The Brussels I Regulation 44/2001 – Application and enforcement in the EU (Study JLS/C4/2005/03)*. München (Tyskland).

King, Kevin F., 2010. Geolocation and federalism on the Internet: Cutting Internet gambling's Gordian knot", *The Columbian science and technology law review*, vol. 11. (Hämtad 2011-11-10 från <http://www.stlr.org/cite.cgi?volume=11&article=2>).

King, Kevin F., 2011. "Personal jurisdiction, Internet commerce, and privacy: The pervasive legal consequences of modern geolocation technologies", *Albany law journal of science and technology*, vol. 21 nr. 1. (Hämtad 2011-11-10 från http://www.albanylawjournal.org/articles/King_3.pdf).

Kruger, Thalia, 2008. *Civil jurisdiction rules of the EU and their impact on third states*. Oxford (Storbritannien).

Leiner, Barry M. – Cerf, Vinton G.- Clark, David D. - Kahn, Robert E. – Kleinrock, Leonard – Lynch, Daniel C. – Postel, Jon - Roberts, Larry G. – Wolff, Stephen. *A brief history of the Internet* (Hämtad 2011-11-10 från <http://www.isoc.org/internet/history/brief.shtml>).

Linderfalk, Ulf (red.), 2006. *Folkrätten i ett nötskal*. Lund (Sverige).

Lindskoug, Patrik, 2004. *Domsrätt och lagval vid elektronisk handel*. Lund (Sverige).

Magnus, Ulrich – Mankowski, Peter (red.), 2007. *European commentaries on private international law: Brussels I Regulation*. München (Tyskland).

Mankowski, Peter, 2008. "Commercial Agents under European Jurisdiction Rules", *Yearbook of private international law*, vol. 10. München (Tyskland).

Maunsbach, Ulf, 2005. *Svensk domstols behörighet vid gränsöverskridande varumärkestvister – särskilt om Internetrelaterade intrång*. Lund (Sverige).

Pålsson, Lennart, 1997. "The unruly horse of the Brussels and Lugano Conventions: The forum solutionis", *Festskrift till Ole Lando – Papers dedicated to Ole Lando*. Köpenhamn (Danmark).

Pålsson, Lennart, 2008. *Bryssel I-förordningen jämte Bryssel- och Luganokonventionerna – Domstols behörighet samt erkännande och verkställighet av domar i privaträttsliga ämnen inom EU/EFTA-området*. Stockholm (Sverige).

Rauscher, Thomas (red.), 2011. *Europäisches Zivilprozess- und Kollisionsrecht EuZPR/EuIPR*. München (Tyskland).

Reed, Chris, 2004. *Internet law: Text and materials*. Andra upplagan. Cambridge (Storbritannien).

Rowland, Diane – Kohl, Uta – Charlesworth, Andrew, 2011. *Information technology law*. Fjärde upplagan. Abingdon (Storbritannien).

Sandgren, Claes, 2007. *Rättsvetenskap för uppsatsförfattare – Ämne, material, metod och argumentation*. Andra upplagan. Stockholm (Sverige).

Schultz, Thomas, 2008. "Carving up the Internet: Jurisdiction, legal orders, and the private/public international law interface", *The European journal of International law*, vol. 19 nr. 4. (Hämtad 2011-11-10 från <http://www.ejil.org/pdfs/19/4/1662.pdf>).

Slot, Piet Jan – Bulterman, Mielle (red.), 2004. *Globalisation and jurisdiction*. Alphen aan den Rijn (Nederländerna).

Stone, Peter, 2006. *EU private international law*. Cheltenham (Storbritannien).

Stone, Peter, 2011. *EU private international law*. Andra upplagan. Cheltenham (Storbritannien).

Svantesson, Dan Jerker B., 2007. *Private international law and the Internet*. Alphen aan den Rijn (Nederländerna).

Svantesson, Dan Jerker B., 2008. "How does the accuracy of geo-location technologies affect the law", *Masaryk University journal of law and technology*, vol. 2. (Hämtad 2011-11-10 från http://mujlt.law.muni.cz/storage/1234798550_sb_02_svantesson.pdf).

Svantesson, Dan Jerker B., 2011. "Pammer and Hotel Alpenhof – ECJ decision creates further uncertainty about when e-businesses 'direct activities' to a consumer's state under the Brussels I Regulation", *Computer law and security review*, vol. 27 nr. 3. (Hämtad 2011-11-10 från http://www.sciencedirect.com/science?_ob=MiamiImageURL&_cid=271884&_user=745831&_pii=S0267364911000537&_check=y&_origin=browse&_coverDate=30-Jun-2011&view=c&wchp=dGLzVIB-zSkzS&md5=038716499a9b83803e4cb71f98773f74/1-s2.0-S0267364911000537-main.pdf).

Trzaskowski, Jan, 2006. "Legal Risk and Management in a Global, Electronic Marketplace", *Scandinavian studies in law*, vol. 49 (Hämtad 2011-11-10 från <http://www.scandinavianlaw.se/pdf/49-19.pdf>).

Wang, Faye Fangfei, 2010. *International jurisdiction and choice of law: Legal practice in the EU, US and China*. Cambridge (Storbritannien).

Generaladvokaten

Generaladvokat Lenz, Förslag till avgörande av mål C-288/92.

Generaladvokat Léger, Förslag till avgörande av mål C-420/97.

Generaladvokat Colomer, Förslag till avgörande av mål C-440/97.

Generaladvokat Trstenjak, Förslag till avgörande av mål C-533/07.

Generaladvokat Trstenjak, Förslag till avgörande av de förenade målen C-585/08 och C-144/09.

Generaladvokat Trstenjak, Förslag till avgörande av mål C-19/09.

Generaladvokat Villalón, Förslag till avgörande av de förenade målen C-509/09 och C-161/10.

Generaladvokat Kokott, Förslag till avgörande av mål C-87/10.

Övriga källor

Allmänna villkor vid registrering av domännamn (Hämtad 2011-11-12 från http://web.unc.se/download/45/allmannavillkor_030124.pdf).

Geneva round table on electronic commerce and private international law, by the Hague Conference on Private International Law, (Hämtad 2011-11-12 från <http://www.hcch.net/upload/wop/press01e.html>).

Geolocation API Specification (Hämtad 2011-11-12 från http://www.w3.org/TR/geolocation-API/#api_description).

Information society statistics – Data från September 2011, Eurostat (Hämtad 2011-11-12 från http://epp.eurostat.ec.europa.eu/statistics_explained/index.php/Information_society_statistics).

Klientbaserad geolocation teknologi test (Hämtad 2011-11-12 från <http://merged.ca/iphone/html5-geolocation>).

Serverbaserad databas för geolocation (Hämtad 2011-11-12 från <http://whatismyipaddress.com/ip/130.235.1.162>).

Rättsfallsförteckning

Europeiska unionens domstol

- 12/76, Tessili v. Dunlop, [1976] REG 1473.
14/76, de Bloos v. Bouyer, [1976] REG 1497.
33/78, Somafer v. Saar-Ferngas, [1978] REG 2183.
56/79, Zelger v. Salinitri, [1980] REG 89.
38/81, Effer v. Kantner, [1982] REG 825.
34/82, Peters v. ZNAV, [1983] REG 987.
266/85, Shenavai v. Kreisher, [1987] REG 239.
189/87, Kalfelis v. Bankhaus Schröder, [1988] REG 5565.
32/88, Six Constructions v. Humbert, [1989] REG 341.
C-220/88, Dumez v. Helaba, [1990] REG I-49.
C-172/91, Sonntag v. Waidmann, [1993] REG I-1963.
C-26/91, Jakob Handte & Co. GmbH v. Traitements Mécano-chimiques des Surfaces, [1992] REG I-3967.
C-89/91, Shearson Lehman v. TVB, [1991] REG I-139.
C-125/92, Mulox v. Geels, [1993] REG I-4075.
C-288/92, Custom Made Commercial v. Stawa, [1994] REG I-2913.
C-398/92, Mund & Fester v. Hatrex International Transport, [1994] REG I-476.
C-106/95, MSG v. Gravières Rhénanes, [1997] REG I-911.
C-269/95, Benincasa v. Dentalkit, [1995] REG I-3767.
C-51/97, Réunion Européenne v. Spliethoff's, [1998] REG I-6511.
C-420/97, Leathertex v. Bodetex, [1999] REG I-6747.
C-412/98, Group Josi v. UGIC, [2000] REG I-5925.
C-256/00, Besix v. WABAG, [2002] REG I-1699.
C-334/00, Tacconi v. HWS, [2002] REG I-7357.
C-433/01, Freistaat Bayern v. Blijdenstein, [2004] REG I-981.
C-464/01, Gruber v. Bay Wa, [2005] REG I-439.
C-27/02, Petra Engler v. Janus Versand GmbH, [2005] REG I-481.
C-265/02, Frahuil v. Assitalia, [2006] REG I-1543.
C-281/02, Owusu v. Jackson, [2005] REG I-1383.
C-292/05, Eirini Lechouritou and Others v. Dimosio tis Omospondiakis Dimokratias tis Germanias, [2007] REG I-01519.
C-386/05, Color Drack GmbH v. Lexx Internationel Vertriebs GmbH, [2007] REG I-3699.
C-180/06, Ilsinger v. Dreschers, [2009] REG I-03961.
C-533/07, Falco Privatstiftung, Thomas Rabitsch v. Gisela Weller-Lindhorst, [2009] REG I-3327.
C-204/08, Peter Rehder v. Air Baltic Corporation, [2010] REG I-06073.
C-381/08, Car Trim GmbH v. KeySafety Systems Srl, [2010] REU I-01255.

- C-585/08, Peter Pammer v. Reederei Karl Schlüter GmbH & Co KG, [2010] (Ännu ej publicerat i REU).
- C-19/09, Wood Floor Solutions Andreas Domberger GmbH v. Silva Trade SA, [2010] REU I-02121.
- C-509/09, eDate Advertising GmbH v. X, [2011] (Ännu ej publicerat i REU).
- C-87/10, Electrosteel Europe SA v. Edil Centro SpA, [2011] (Ännu ej publicerat i REU).
- C-327/10, Hypoteční banka a.s. v. Udo Mike Lindner, [2011] (Ännu ej publicerat i REU).

Amerikansk domstol

- Digital Equipment Corporation v. Altavista Technology Inc., United states district court for the district of Massachussetts , 960 F.Supp. 457 (1997)
- Digital Envoy, Inc. v. Google, Inc., United states district court for the northern district of California, 370 F. Supp. 2d 1025, 1029 (2005)